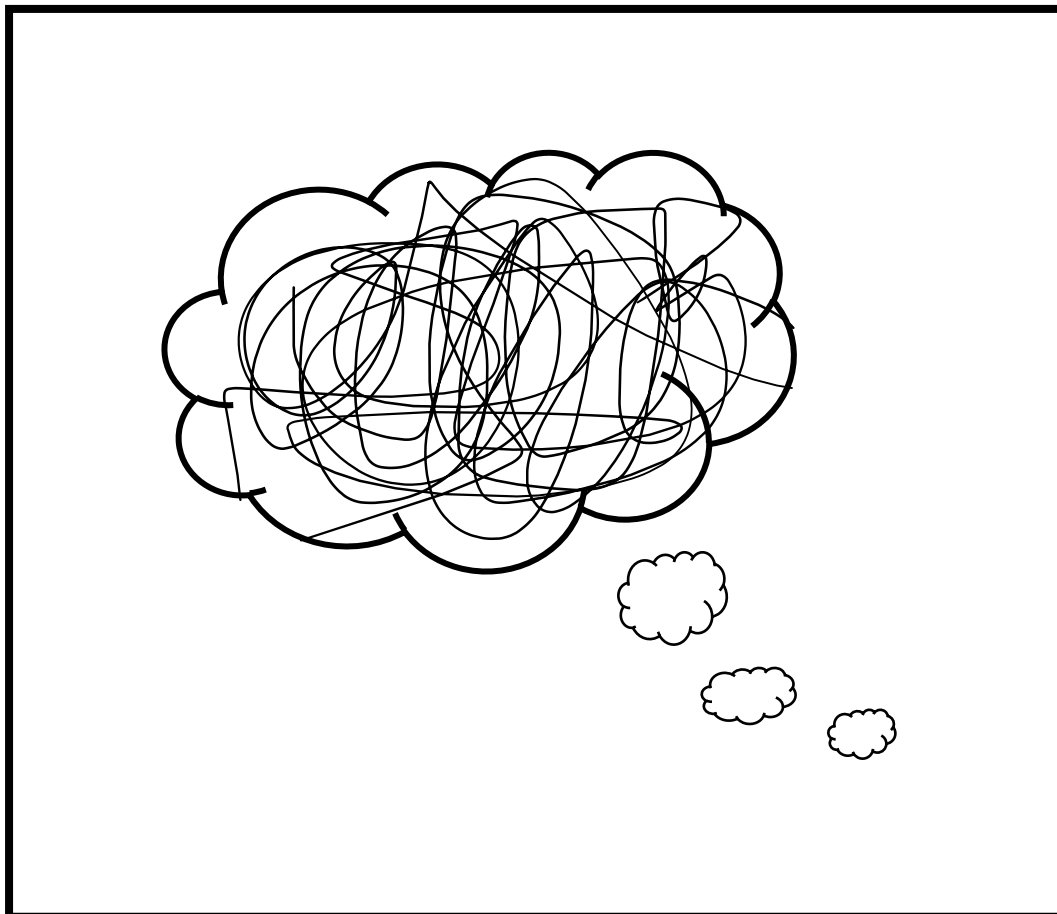

Veeg je zorgen weg? Bestaansonzekerheid onder schoonmakers en de rol van werk daarin.

Sweep away your worries? Livelihood among cleaners and the role of work in it.

Masterscriptie Sociologie Arbeidsrelaties en Levensloop

Rijksuniversiteit Groningen

Gedrags- en maatschappijwetenschappen

Naam:
Studentnummer:
Maand / Jaar:
Scriptiebegeleider:
Referent :

Marleen Bosch
S5358027
Augustus 2024
dr. R.J.J. (Rudi) Wielers
Prof. R.P.M. (Rafael) Wittek

Samenvatting

Ondanks de economische voorspoed in Nederland blijft bestaansonzekerheid toenemen. De overheid identificeert ‘slecht’ werk en inkomen als de oorzaak van bestaansonzekerheid en richt zich daarom op het vergroten van zekerheid, bijvoorbeeld door het bevorderen van vaste contracten en het verhogen van het minimumloon. Dit roept echter de vraag op of deze aanpak werkelijk de kern van het probleem raakt. In dit onderzoek zijn twee visies op bestaansonzekerheid verkend: de smalle visie en de brede visie. De smalle visie, die door de overheid wordt gehanteerd, legt de nadruk op werk en inkomen als oorzaken en oplossingen voor bestaansonzekerheid. De brede visie daarentegen beschouwt bestaansonzekerheid vanuit een multidimensionaal perspectief, waarbij ook factoren zoals gezondheid en huisvesting een rol spelen. Binnen deze brede benadering hoeft werk niet noodzakelijkerwijs de grootste bron van onzekerheid te zijn; het kan juist stabiliteit en houvast bieden.

Om deze visies te toetsen, is een kwalitatief onderzoek uitgevoerd binnen de schoonmaaksector, een sector die bekend staat om de kenmerken van ‘slecht’ werk zoals flexibele contracten, lage lonen, parttime werk, en fysiek zwaar werk. In totaal zijn twaalf schoonmakers geïnterviewd, allen werkzaam in de schoonmaaksector, variërend in leeftijd van 26 tot 67 jaar. De groep bestaat uit zowel mannen als vrouwen, met verschillende achtergronden, waaronder langdurige ervaring in schoonmaakwerk, leidinggevende functies, en recente overstappen vanuit andere sectoren. Ze zijn werkzaam bij diverse schoonmaakbedrijven, maar ook bij niet-typische schoonmaakorganisaties zoals bij een stichting primair onderwijs en bij een verzekerings- en makelaarsbureau. Op basis van deze interviews wordt antwoord gegeven op deze onderzoeksvraag: *In hoeverre ervaren schoonmakers bestaansonzekerheid? Welke rol speelt de beleving van ‘slecht’ werk daarin?*

De resultaten laten zien dat de schoonmakers over het algemeen een hoge mate van bestaanszekerheid ervaren, dankzij vaste contracten, de stabiliteit van het werk en voldoende inkomen. Dit ondersteunt de smalle visie, waarin werk en inkomen cruciaal zijn voor bestaanszekerheid. Huisvesting blijkt geen probleem voor deze respondenten, wat de belangrijke rol van werk en inkomen bevestigt. Ondanks dat sommige respondenten gezondheidsproblemen ervaren, beschouwen zij hun werk meestal niet als een bedreiging voor hun gezondheid en leidt dit niet tot bestaansonzekerheid. Hoewel sommige respondenten hun loopbaan begonnen onder onzekere arbeidsvoorwaarden die kenmerkend zijn voor ‘slecht’ werk, dienden deze situaties vaak als opstap naar meer stabiliteit en zekerheid, wat de brede visie deels ondersteunt. De beperkte aanwezigheid van kenmerken van ‘slecht’ werk in de steekproef beperkt de mogelijkheid om de brede visie te toetsen. Toekomstig onderzoek moet zich richten op het betrekken van een bredere steekproef, inclusief degenen met ‘slecht’ werk, om een vollediger beeld te krijgen van hoe ook verschillende factoren zoals gezondheid en huisvesting bijdragen aan bestaansonzekerheid. Ook is het belangrijk te onderzoeken hoe onzekere beginsituaties zich kunnen ontwikkelen naar een stabiel bestaan. Dit is belangrijk om ervoor te zorgen dat beleidsmaatregelen op de werkelijke behoefte en omstandigheden van mensen aansluiten die ze moeten ondersteunen.

Inhoudsopgave

1. Inleiding	5
1.1 Wetenschappelijke relevantie	7
1.2 Sociologische relevantie	8
2. Theoretisch kader	9
2.1 Bestaansonzekerheid	9
2.2 ‘Slecht’ werk	10
2.2.1 ‘Slecht’ werk: Onzeker werk	10
2.2.2 ‘Slecht’ werk: Inkomensonzekerheid	11
2.3 Huisvestingsonzekerheid	12
2.4 Gezondheidsonzekerheid	12
2.5 Gevolgen van bestaansonzekerheid en hoe eruit komen?	14
2.6 Visies op bestaanszekerheid	16
2.6.1 Smalle visie op bestaansonzekerheid	16
2.6.2 Brede Visie op bestaanszekerheid	17
2.7 Schoonmaaksector	18
3. Methode	21
3.1 Onderzoeksmethode	21
3.2 Selectie respondenten	21
3.3 Werving Respondenten	22
3.4 Dataverzameling	23
3.5 Data-analyse	24
3.6 Kwaliteit van onderzoek	24
3.7 Ethische overwegingen	26
Wie nam deel aan het onderzoek?	27
4. Resultaten	29
4.1 Werk	29
4.2 Inkomen	33
4.3 Gezondheid	35
4.4 Huisvesting	39
4.5 Overige zorgen	41
4.6 Levenstevredenheid	41
4.7 Levensfase	42
5. Conclusie	43
5.1 Werk	43
5.2 Inkomen	44

5.3 Gezondheid	44
5.4 Huisvesting	45
5.5 Bestaansonzekerheid	45
5.6 Ondersteuning smalle visie of brede visie	45
6. Discussie	47
6.1 Beperkingen onderzoek	47
6.2 Implicaties onderzoek	47
Literatuurlijst	51
Bijlage 1: Interview protocol	58
Bijlage 2: Informatiebrief	61
Bijlage 3: Oproep voor deelname aan onderzoek: Schoonmakers Gezocht!	62
Bijlage 4: Informed consent	63
Bijlage 5: Codeboek	64

1. Inleiding

Nederland is een van de meest welvarende landen ter wereld (*OECD Better Life Index*, z.d.). Ondanks de oorlog in Oekraïne, de nasleep van de Corona Pandemie en de inflatie, gaat het Nederland economisch nog steeds voor de wind. De economie groeit nog steeds, stelt het CBS, doordat er meer gewerkt wordt en/of doordat werkenden productiever zijn geworden (Mares, 2024). In 2023 waren er zelfs meer vacatures dan werklozen (Mares, 2024). Met deze krapte op de arbeidsmarkt zou je verwachten dat er volop carrièrekansen beschikbaar zijn waar iedereen bestaanszekerheid uit hun werk kan ontlenuen.

Echter, dit blijkt niet het geval. Hoewel het lijkt alsof een groeiende economie iedereen zou moeten helpen, zien we een paradox in Nederland: de economie groeit maar, tegelijkertijd neemt de bestaansonzekerheid voor een steeds grotere groep mensen toe. Ondanks dat het aantal mensen onder de armoedegrens is gedaald en de algemene economische omstandigheden in Nederland zijn verbeterd, ervaart niet elke Nederlander bestaanszekerheid. Sommige groepen hebben moeite om rond te komen, ondanks de algemene stijging van inkomen en welvaart (Stolk, 2024; Van den Enden & Veerman, 2024). Dit wordt veroorzaakt door een kloof tussen mensen die financieel vooruit gaan en zij die achterblijven. Dit beïnvloedt de mate van ervaren bestaanszekerheid van de laatste groep negatief. De Nederlandse overheid heeft bestaanszekerheid hoog in het vaandel staan, het is zelfs een recht wat opgenomen is in de grondwet onder artikel 20:

Grondwetsbepaling

- 1. De bestaanszekerheid der bevolking en spreiding van welvaart zijn voorwerp van zorg der overheid.*
- 2. De wet stelt regels omtrent de aanspraken op sociale zekerheid.*
- 3. Nederlanders hier te lande, die niet in het bestaan kunnen voorzien, hebben een bij de wet te regelen recht op bijstand van overheidswege (Nederlandse Rechtsstaat, 2024).*

Dit betekent dat iedereen recht heeft op een toereikende levensstandaard voor het hebben van een waardig leven en dat de overheid de spreiding van de welvaart borgt (Nederlandse Rechtsstaat, 2024). Op het moment zou gesteld kunnen worden dat het op dit vlak niet zo goed gaat. De problemen vliegen ons om de oren; woningtekort, stijgende armoede, hoge inflatie, zorgcrisis, arbeidsmarktkrapte, onderwijscrisis en ga zo maar door. Al deze problemen drukken op de bestaanszekerheid van mensen. Rapporten van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR), de Sociaal Economische Raad (SER) en de Commissie Regulering van Werk bevestigen dat ondanks de welvaart in Nederland, er sprake is van groeiende onzekerheid, toenemende ongelijkheid, ongelijke participatie in economische groei en latent maatschappelijk ongenoegen. Mensen ervaren een dreiging ten aanzien van de huidige bescherming waar ze momenteel over beschikken (Sociaal-

Economische Raad, 2021). Tijdens de verkiezingen van 2023 stond bestaanszekerheid dan ook hoog op de agenda. Hieronder een aantal quotes van verschillende partijleiders uit een verkiezingsdebat die dit reflecteren:

Pieter Omtzigt (NSC): Energierekeningen verlagen. Het aantal mensen met vast contract moet omhoog van 60% naar 80%. Zodat zij ook wat meer zekerheid hebben (NOS, 2023).

Frans Timmermans (GroenLinks / PvdA): Laten we beginnen met het minimumloon naar €16,- te trekken. In de tweede plaats laten we zorgen dat je minder belasting betaalt voor arbeid. In de derde plaats zorg ervoor dat eigen risico in de zorg verlaagt. Dan neem je bij een aantal mensen heel veel onzekerheden weg en dan kunnen ze aan de slag en kunnen ze verdienen (NOS, 2023).

Dilan Yeşilgöz (VVD): Uiteindelijk gaat het erom dat je zorgt dat werken meer loont dus, inderdaad lagere loonbelastingen, en dat die maandelijkse lasten omlaag gaan (NOS, 2023).

Te zien hier is dat de focus van bestaanszekerheid vanuit de grondwet maar ook vanuit de politieke partijen ligt op inkomen en werk; het voorkomen en verminderen van armoede en het stimuleren van werk. De maatregelen die de partijleiders noemen zijn vooral gericht op het zekerder maken van werk door middel van bijvoorbeeld een vast contract en het verhogen van het inkomen door het minimumloon te verhogen (NOS, 2023). Deze gedachte is niet gek, aangezien werk een centrale rol speelt in het leven van mensen en het functioneren van organisaties en de maatschappij. Het is meestal de belangrijkste inkomstenbron, noodzakelijk voor basisbehoeften zoals huisvesting, voedsel en onderwijs, en draagt bij aan bestaanszekerheid (Kalleberg, 2011; Kalleberg & Vallas, 2018).

Bestaanszekerheid is echter meer dan alleen een adequaat en voorspelbaar inkomen. Het gaat ook om gezond zijn, betaalbare en goede woningen kunnen hebben in een veilige buurt, het snel hulp kunnen krijgen als dat nodig is, werk hebben dat loont, een passende opleiding kunnen volgen en goede sociale relaties kunnen opbouwen (Harnacke et al., 2023; VNG & Divosa, 2021). In het boek ‘Gezichten van een onzeker bestaan’ worden gezichten gegeven aan mensen die door combinaties van verschillende problemen bestaansonzekerheid ervaren en door de complexiteit van problemen ook niet staat zijn om hieraan te ontsnappen. Schulden, uitkeringen, beslagleggingen zijn niet ongewoon, en gaan gepaard met stress en gezondheidsproblemen. Hierdoor maken mensen minder goede keuzes waardoor ze nog dieper in de onzekerheid raken (Ministerie van Volksgezondheid & Welzijn en Sport, 2024b; Mullainathan & Shafir, 2013).

Antoon: “Het vreet aan zijn gezondheid, want de hele toestand gaat gepaard met veel stress, slapeloze nachten en gepieker.” (Ministerie van Volksgezondheid & Welzijn en Sport, 2024b).

Het is duidelijk dat werk een belangrijke rol speelt in het wel of niet ervaren van bestaanszekerheid. Alleen beperkt het zich niet alleen tot werk en inkomen. Huisvesting, gezondheid en leefomgeving zijn een groot onderdeel van het ervaren van bestaansonzekerheid. Daarnaast kunnen de verschillende

onzekerheden zich clusteren of cumuleren. De ene onzekerheid kan ook leiden tot een andere onzekerheid (Bovens et al., 2023). Dus, het simpelweg verhogen van het minimumloon met een paar tientjes vergroot de koopkracht van veel mensen wellicht een beetje, maar dit lost hun bestaansonzekerheid niet direct op. Met dit kleine extra bedrag kunnen zij bijvoorbeeld niet hun woonsituatie verbeteren of een rijbewijs halen, wat nodig is om hun kansen op de arbeidsmarkt te vergroten. De focus van de overheid op inkomen en werk om bestaansonzekerheid op te lossen is smal, zo stellen Bovens et al. (2023).

Als er een sector is waar werk weinig bestaanszekerheid biedt, dan is dat wel de schoonmaakbranche. Schoonmaakwerk wordt door Kalleberg (2011) onder de categorie ‘slecht’ werk geschaard. Het werk wordt gekenmerkt door onzekerheid. In de schoonmaaksector werkt bijna 40% op basis van een flexibel contract, de meerderheid werkt parttime, en over het algemeen is het opleidingsniveau laag (CBS Statline, 2023a). Het is een baan waarvoor geen specifieke kwalificatie nodig is, vrijwel iedereen kan dit werk, met een korte instructie, zelfstandig uitvoeren. Daarnaast zijn er binnen deze banen weinig mogelijkheden om nieuwe vaardigheden te ontwikkelen en is er vaak sprake van repetitief en weinig specialistisch werk. Ook kan schoonmaakwerk als fysiek zwaar worden ervaren (Van der Gaag, 2018). Dit zijn allemaal aspecten van wat Kalleberg ‘slecht’ werk noemt wat geassocieerd kan worden met het ervaren van bestaansonzekerheid. Dit betekent echter niet per definitie dat schoonmakers hun werk ook als ‘slecht’ ervaren. Om de smalle focus van de overheid te verbreden wil ik middels dit onderzoek inzicht geven in de beleving van bestaansonzekerheid van werkenden in ‘slechte’ banen zelf.

De hoofdvraag luidt dan ook: *In hoeverre ervaren schoonmakers bestaansonzekerheid? Welke rol speelt de beleving van ‘slecht’ werk daarin?*

1.1 Wetenschappelijke relevantie

Dit onderzoek beoogt een ‘gat’ in de wetenschappelijke literatuur te vullen. Gekeken naar de wetenschappelijke literatuur rondom bestaansonzekerheid is te zien dat de focus, net als bij de overheid, daar ligt op werk en inkomen. Er is reeds veel onderzoek gedaan naar onzekerheid op het gebied van arbeid zoals precair werk, het precariaat, flexibilisering, flexicurity en onzekerheden binnen werk. Daarnaast zijn er verhalen opgehaald van mensen die bestaansonzekerheid ervaren en hoe dit impact op hun leven heeft. Echter, is er nog weinig kwalitatief onderzoek gericht op of werkenden die ‘slechte’ banen uitoefenen die banen ook als onzeker ervaren. We gaan er automatisch van uit dat het probleem van bestaansonzekerheid ligt in werk en inkomen, maar is dit wel het geval? Onderzoek wijst hier niet op uit. Het is onduidelijk of werk de voornaamste oorzaak is van bestaansonzekerheid of dat er ook andere factoren een rol spelen. Door in te zoomen op de schoonmaaksector als specifiek voorbeeld van ‘slecht’ werk kunnen we achterhalen of zij bestaansonzekerheid ervaren en zo ja welke dimensie hierbinnen het zwaarst weegt en welke rol

arbeid hierbinnen heeft. In dit onderzoek wil ik een stem geven aan hen die ‘slechte’ banen hebben en vragen in hoeverre zij bestaansonzekerheid ervaren door hun werk of dat er andere factoren zijn. Hiermee beoog ik waardevolle inzichten toe te voegen aan de bestaande wetenschappelijke literatuur.

1.2 Sociologische relevantie

Onderzoek naar bestaanszekerheid onder mensen met onzekere banen is van groot sociologisch belang omdat het direct raakt aan één van de kernthema's binnen de sociologie: ongelijkheid. Bestaanszekerheid is vaak ongelijk verdeeld over verschillende groepen mensen, waarbij bestaansonzekereren harder getroffen worden dan bestaanszekeren. Het onderzoeken van de vraag of bestaansonzekerheid van mensen met ‘slechte’ banen uitsluitend voortkomt uit hun ‘slechtere’ werk, of dat er andere onderliggende factoren meespelen, biedt waardevolle inzichten in de oorzaken van sociale ongelijkheid. Dit gaat in tegen de overheidsfocus die primair werk en inkomen als de belangrijkste oplossing, en daarmee ook de oorzaak, van bestaansonzekerheid ziet.

2. Theoretisch kader

In dit hoofdstuk ga ik dieper in op wat bestaansonzekerheid precies is en de verschillende dimensies daarvan. Vervolgens beschrijf ik de gevolgen van bestaansonzekerheid en hoe/of het mogelijk is eruit te komen. Daarna ga ik in op twee geïdentificeerde visies op bestaansonzekerheid; de smalle en de brede visie. Tot slot geef ik een weergave van de schoonmaaksector, de context waarbinnen dit onderzoek plaatsvindt.

2.1 Bestaansonzekerheid

Zoals in de inleiding al aangegeven is bestaanszekerheid een breed concept en meer dan alleen maar financiële zekerheid. Het gaat ook om gezond zijn, betaalbare en goede woningen kunnen hebben in een veilige buurt, het snel hulp kunnen krijgen als dat nodig is, werk hebben dat loont, een passende opleiding kunnen volgen en goede sociale relaties kunnen opbouwen (Harnacke et al., 2023; VNG & Divosa, 2021). Bestaansonzekerheid daarentegen gaat over een langere periode niet de middelen hebben om aan een of meerdere van bovenstaande aspecten te voldoen (Hoff et al., 2019).

Bestaansonzekerheid treedt op wanneer er een onevenwicht is tussen de hoeveelheid stress en risico's waarmee mensen te maken krijgen en hun vermogen om met deze uitdagingen om te gaan. Dit gebeurt wanneer de uitdagingen in iemands leven zwaarder zijn dan de middelen of de capaciteiten die ze hebben om deze problemen aan te pakken (Wolf, 2019). Bestaanszekerheid is geen vanzelfsprekendheid. Mensen kunnen van het ene op het andere moment bestaansonzekerheid ervaren door verschillende omstandigheden (Wolf, 2002). Dit kan komen door een ongeluk, ziekte of andere grote veranderingen zoals een scheiding, het overlijden van een naaste. Ook minder zichtbare factoren zoals laaggeletterdheid of niet goed weten hoe je goed je eigen gezondheid moet waarborgen, kunnen ervoor zorgen dat mensen zich onzeker voelen over hun situatie. Daarnaast kan ook een veelvoud van problemen zorgen dat iemand bestaansonzekerheid ervaart. Neem bijvoorbeeld iemand die tegelijkertijd worstelt met geldproblemen, gezondheidsissues en onzekerheid op het werk. Als deze problemen te ingewikkeld of te veel worden en de persoon niet genoeg hulp of middelen heeft om ermee om te gaan, dan kan dat leiden tot onzekerheid over hun vermogen om in hun basisbehoeften te (blijven) voorzien en een stabiel leven te kunnen onderhouden. Deze onbalans kan ernstige invloed hebben op iemands welzijn en de algemene kwaliteit van leven.

We maken onderscheid tussen twee vormen van onzekerheid; objectieve onzekerheid en subjectieve onzekerheid. Bij objectieve onzekerheid gaat het om objectieve factoren die iemands leven onzeker maken. Denk hierbij aan een flexibel contract, onzekerheid over toekomstig inkomen, tijdelijke huisvesting of chronische gezondheidsklachten (Bovens et al., 2023). Dit zijn bronnen van bestaansonzekerheid. Bij subjectieve onzekerheid gaat het er voornamelijk over in hoeverre iemand onzekerheid ervaart of niet. Dit zit hem deels in de persoon zelf maar heeft uiteraard ook te maken met de mate van objectieve onzekerheden die iemand heeft (Bovens et al., 2023; Tiemeijer & Keizer,

2023). In dit onderzoek neem ik beide vormen van onzekerheid mee. Hieronder omschrijf ik de verschillende dimensies van bestaansonzekerheid.

2.2 ‘Slecht’ werk

Kalleberg (2011) onderscheidt in zijn boek, *Good jobs, Bad jobs*, twee vormen van banen: ‘goede’ banen en ‘slechte’ banen. Deze termen worden gebruikt om de kwaliteit van werk te categoriseren op basis van verschillende criteria zoals loon, werkzekerheid, arbeidsomstandigheden en de mogelijkheden voor persoonlijke en professionele ontwikkeling. ‘Goede’ banen worden gekenmerkt door een aantal positieve factoren die bijdragen aan de tevredenheid en het welzijn van werknemers. ‘Goede’ banen bieden een hoger dan gemiddeld loon en genieten een hoge mate van werkzekerheid. Daarnaast bieden ze volop kansen voor carrièreontwikkeling en professionele groei en hebben ze gunstige arbeidsvoorwaarden zoals een goede werk-privé balans (Kalleberg, 2011). ‘Slechte’ banen worden daarentegen gekenmerkt door factoren die de werkervaring negatief beïnvloeden en bijdragen aan een lager welzijn en minder tevredenheid (Kalleberg, 2011). Bestaansonzekerheid kan als directe consequentie worden gezien van het hebben van een ‘slechte’ baan. Werknemers in dergelijke banen hebben vaak te maken met onzekerheden in het werk en inkomensonzekerheid. Dit leidt tot een situatie waarin werknemers niet in staat zijn om te voldoen aan hun basisbehoeften, wat resulteert in bestaansonzekerheid. Hieronder een verdere uitwerking van de componenten van ‘slechte’ banen en hoe dit invloed heeft op de ervaren bestaansonzekerheid.

2.2.1 ‘Slecht’ werk: Onzeker werk

De arbeidsmarkt is de afgelopen jaren door globalisering en flexibilisering steeds onzekerder geworden (Bekker & Mailand, 2019). Waar je voorheen een baan voor het leven had is dat nu een uitzondering. Dit brengt een hoge mate van onzekerheid met zich mee voor werkenden (Commissie Regulering van Werk, 2020). De afgelopen jaren is het aantal flexibele arbeidskrachten toegenomen en is de zekerheid uit werk afgenomen (CBS Statline, 2023b).

Werknemers in ‘slechte’ banen hebben vaak te maken met hoge werk- en baanonzekerheid (Kalleberg, 2011). Baanonzekerheid ontstaat wanneer werkenden niet zeker weten of hun huidige dienstverband stabiel is. Het gaat hier met name om het type arbeidsovereenkomst; vast of flexibel (Choonara, 2019). Ze maken zich zorgen over hoelang ze hun baan nog zullen hebben en of er een risico bestaat dat ze hun baan verliezen. Dit gevoel van onzekerheid wordt intenser als ze denken dat de kans om hun baan te verliezen groot is en de gevolgen van het verliezen van hun baan ernstig zou zijn (Choonara, 2019; Klandermans et al., 2010; Klandermans et al., 1991).

Werkonzekerheid, daarentegen, heeft te maken met de bredere zorg over het vermogen om werk te vinden en te behouden in de toekomst (Wilthagen & Tros, 2004). Dit concept gaat verder dan het huidige dienstverband en focust zich op de lange termijn mogelijkheden op de arbeidsmarkt (Dekker et al., 2010). Werkzekerheid biedt de garantie op het vinden van passend werk gedurende iemands

gehele carrière, wat helpt om een stabiel beroepsleven te behouden zelfs als specifieke banen komen en gaan (Wilthagen, 2008). Het gevoel van onzekerheid neemt toe als iemand denkt niet langer de garantie te hebben om een geschikte baan te vinden en te behouden (De Beer & Van der Gaag, 2019).

Om werkzekerheid te waarborgen is het essentieel dat werkenden zich blijven ontwikkelen door bijvoorbeeld scholing (Houwing, 2010). Dit verbetert hun kennis en vaardigheden en verhoogt hun kansen op de arbeidsmarkt (Kremer et al., 2017). Werkgevers investeren echter minder in flexibel werkenden, die vaak ook niet de financiële middelen hebben om zelf in hun ontwikkeling te investeren (Julià et al., 2017; Kalleberg, 2011; Weterings et al., 2018). Dit maakt het voor hen moeilijker om hun werkzekerheid te garanderen (Julià et al., 2017).

2.2.2 ‘Slecht’ werk: Inkomensonzekerheid

Mensen met ‘slechte’ banen hebben vaak te maken met inkomensonzekerheid (Kalleberg, 2011). Inkomensonzekerheid ontstaat wanneer mensen zich steeds minder zeker voelen over hun toekomstige inkomen, met name als er een reële kans bestaat dat dit inkomen zal dalen of zelfs verdwijnen (De Beer & Van der Gaag, 2019). Deze onzekerheid gaat vaak hand in hand met werk- en baanonzekerheid, waarbij mensen met een vast contract meestal meer zekerheid hebben over hun inkomen en werk dan mensen met tijdelijke banen of mensen die zelfstandig werken. De laatste twee kunnen vaak niet rekenen op stabiel werk en weten niet wat hun toekomstige verdiensten zullen zijn (Dekker, 2016). Bovendien leidt werkloosheid vaak tot een daling van het inkomen.

In Nederland compenseren veel mensen met flexibele banen hun inkomensonzekerheid deels via het inkomen van een werkende partner (Dekker, 2016; Kremer et al., 2017). Echter, deze afhankelijkheid kan als belastend worden ervaren, vooral omdat velen geloven dat een gelijke financiële bijdrage essentieel is voor een gezonde relatie. Relaties blijken kwetsbaar te zijn; een aanzienlijk aantal eindigt in scheiding, vooral bij lagere inkomensgroepen (Kremer et al., 2017). De afhankelijkheid van inkomen versterkt daarmee de onzekerheid over het inkomen.

Tegelijkertijd is het Nederlandse socialezekerheidsstelsel ingeperkt, met een verschuiving van een verzorgingsstaat naar een participatiemaatschappij waarin men verwacht dat iedereen economisch zelfstandig is. Veranderingen zoals de beperking van de duur van de werkloosheidsuitkering en versoepeling van het ontslagrecht hebben het sociale vangnet verzwakt (Vrooman, 2016). Sommige groepen hebben hierdoor minder of geen toegang tot sociale regelingen wat de inkomenszekerheid beperkt (Ministerie van Volksgezondheid & Welzijn en Sport, 2024a). Bovendien is het systeem van toeslagen en uitkeringen complex. Mensen vragen hierdoor soms geen uitkering of toeslag aan vanwege moeizame procedures of angst voor terugvorderingen (Ballafkih & Zinsmeister, 2020). In situaties waarin mensen niet zelfstandig in hun onderhoud kunnen voorzien, is er slechts een beperkt vangnet beschikbaar om enige vorm van inkomenszekerheid te garanderen.

2.3 Huisvestingsonzekerheid

In Nederland hebben veel mensen zorgen over wonen vanwege een groot tekort aan verschillende soorten woningen, zoals sociale huurwoningen, huurwoningen in de vrije sector en koopwoningen (Bovens et al., 2023). Vooral huishoudens met een laag inkomen zijn vaak aangewezen op sociale huurwoningen omdat ze simpelweg de middelen niet hebben om een huis te kopen (Franken et al., 2022). Door het beperkte aanbod van deze woningen en de grotere vraag naar deze woningen zijn er grote wachtlijsten. Dit probleem doet zich ook voor in de vrije huursector, waardoor niet iedereen een geschikte woonplek kan vinden (College voor de Rechten van de Mens, 2016). In de vrije en de sociale huursector zijn de huurprijzen gestegen, terwijl de inkomens vrijwel gelijk zijn gebleven en er minder huurtoeslag beschikbaar is (Van Middelkoop & Schilder, 2017). In 2018 gaven huurders van sociale huurwoningen gemiddeld bijna een derde van hun inkomen uit aan woonlasten, wat weinig ruimte overlaat voor andere uitgaven. Bij financiële tegenslagen, zoals een kapotte auto of hoge energierekeningen, zijn deze huurders extra kwetsbaar en kan de betaalbaarheid van hun woonlasten snel een probleem worden.

Mensen die een huurwoning buiten de sociale sector nodig hebben, staan er ook slecht voor. Ze komen vaak niet in aanmerking voor een hypotheek voor een koophuis, maar hun vaste woonlasten zijn vaak aanmerkelijk hoger dan die van huiseigenaren (Bos et al., 2018). Bovendien blijven de prijzen van koopwoningen stijgen.

De Wet doorstroming huurmarkt, ingevoerd in 2016, stelt verhuurders in staat om tijdelijke huurcontracten van maximaal twee jaar aan te bieden. Deze wet werd ingevoerd met de gedachte dat het de doorstroming op de huurmarkt zou verbeteren en het voor particulieren aantrekkelijker zou maken om woningen te verhuren. Echter, in de praktijk blijken vooral verhuurders te profiteren, terwijl de positie van de huurders verzwakt is (Huisman, 2020). Huurders hebben minder woonzekerheid en bevinden zich in een kwetsbare positie, vooral als verhuurders te hoge huren vragen of onderhoud achterwege laten. Daarnaast vindt de verhuurder, op een krappe woningmarkt, makkelijk een andere huurder.

Door het tekort aan betaalbare woningen en de toenemende woonlasten besteden met name kwetsbare groepen een groot deel van hun inkomen aan huisvesting, waardoor ze op andere gebieden vaak geld tekortkomen. Ook mensen met middeninkomens en jongeren worden steeds meer geconfronteerd met dit risico. Bij ingrijpende gebeurtenissen zoals werkloosheid of een scheiding, is het niet zeker dat men een geschikte en betaalbare woning kan vinden, wat kan resulteren in schulden of zelfs dakloosheid (Franken et al., 2022).

2.4 Gezondheidsonzekerheid

Nederlanders leven gemiddeld genomen gezond en worden ook steeds ouder, maar toch zal iedereen op een gegeven moment te maken krijgen met gezondheidsuitdagingen zoals chronische

aandoeningen of fysieke beperkingen. Naarmate mensen ouder worden, neemt hun gezondheid af en worden ze kwetsbaarder. Dit is een natuurlijk proces waarop de overheid beperkte invloed heeft. Mensen met een zwakke gezondheid of onzeker zijn over toekomstige achteruitgang in gezondheid vinden het vaak moeilijker om bepaalde levensdoelen te bereiken (Bovens et al., 2023). Het vinden van passend werk of woning kan hierdoor moeilijker worden. Dit doet hun bestaanszekerheid afnemen.

De gezondheid van mensen die in maatschappelijke kwetsbare posities zijn geboren gaat sneller achteruit dan van mensen in maatschappelijk zekere posities. Mensen in maatschappelijk kwetsbare posities leven doorgaans minder lang en minder lang in goede gezondheid. Ze hebben een hoger risico op chronische ziekten of kanker, vaak als gevolg van werkloosheid, slechte woonomstandigheden, armoede, beperkte gezondheidsvaardigheden of slechte arbeidsomstandigheden. Met name financiële onzekerheid heeft grote impact op hun gezondheid. De problemen kunnen zich opstapelen, waardoor een erfelijke vicieuze cirkel van slechte gezondheid ontstaat (Grootegoed et al., 2022).

De plek waar je geboren wordt, bepaalt vaak de gezondheid die je hebt tijdens je leven. Kinderen uit kwetsbare milieus beginnen vaak met een achterstand, bijvoorbeeld door blootstelling aan ongezonde voeding, stress of psychische problemen van de ouders. Bovendien groeien ze vaak op in wijken waar ongezond gedrag, zoals ongezond eten en roken, normaal is. Het is moeilijk voor deze kinderen om zich later aan deze ongezonde omgeving te onttrekken, wat hun gezondheid negatief beïnvloedt (Stronks & Verweij, 2019). Voor deze mensen leidt hun zwakkere gezondheid tot meer bestaansonzekerheid en heeft negatieve effecten op kansen op de arbeidsmarkt maar ook op collectieve zorgkosten (Grootegoed et al., 2022). Van mensen die vaker in verzuim treden of niet meer in staat zijn bepaalde banen uit te oefenen worden de kansen op de arbeidsmarkt steeds kleiner. Ongelijkheid en onzekerheid over gezondheid begint dus al met waar je wieg staat.

De overheid focust zich voornamelijk op de zorgpremies, het eigen risico en de inhoud van het basispakket (NOS, 2024). Dit terwijl we op een échte zorgcrisis afstevenen. Met de toenemende vergrijzing en de stijgende zorgbehoefte, is het onzeker of er nog voldoende en betaalbare zorg beschikbaar zal blijven (Bovens et al., 2023; Centraal Bureau voor de Statistiek, 2023a). De kosten van de gezondheidszorg stijgen jaarlijks en de groei van de zorgvragen weten zorgaanbieders, zorgverzekeraars en de overheid nog maar nauwelijks in de hand te houden (Zorginstituut Nederland, 2020). Daarnaast is er een groot tekort aan personeel binnen de zorgsector en zal dit naar verwachting alleen maar toenemen, wat de druk verhoogt op de sector (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2023b).

Naast zorgen over of er voldoende betaalbare zorg beschikbaar is, speelt er ook de vraag, hoe kan ik toegang krijgen tot deze zorg. In de participatiemaatschappij is het de verantwoordelijkheid van de persoon zelf om toegang te verkrijgen. Mensen moeten over voldoende vaardigheden beschikken om actief betrokken te zijn bij het beheer van hun eigen gezondheid en ziekte. De Algemene wet

bijzondere ziektekosten stelt dat mensen zelf in staat moeten zijn hun persoonsgebonden budget te beheren en budgetplannen voor hun eigen zorg te maken en duidelijk kunnen maken hoe het budget besteed gaat worden (Non et al., 2015). Mensen die hier niet toe in staat zijn kunnen hierdoor in onzekere situaties terechtkomen waardoor ze niet de juiste zorg ontvangen en daardoor in gezondheid juist achteruit gaan. Dit kan hen beperken in hun bestaanszekerheid.

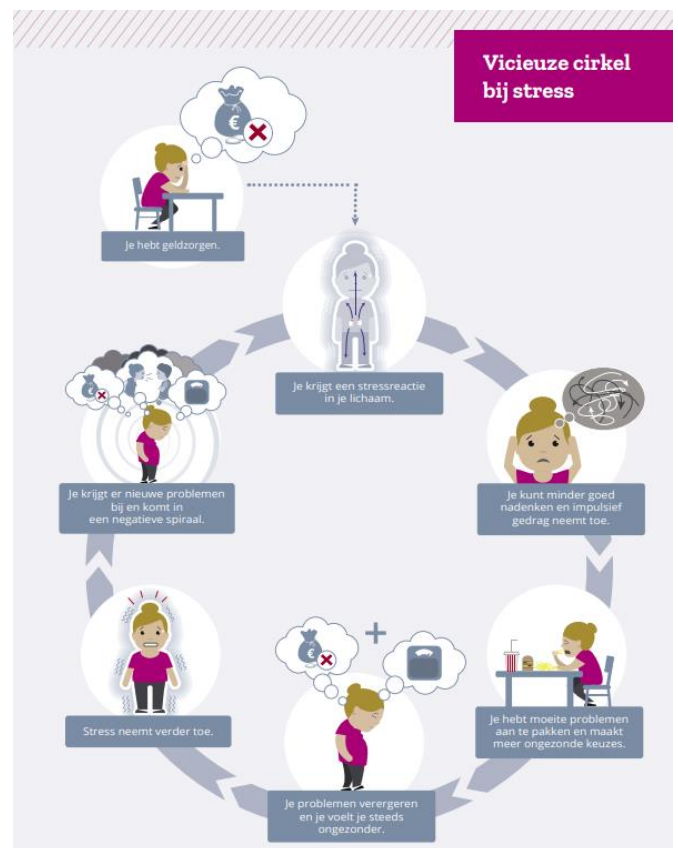
2.5 Gevolgen van bestaansonzekerheid en hoe eruit komen?

Bestaansonzekerheid kan heel serieuze gevolgen hebben en chronische stress is daar een van. Het gaat dan vaak over onzekerheden op het gebied van werk, financiën, huisvesting of gezondheid. Wanneer deze onzekerheden gecombineerd zijn kan dit zich ontwikkelen tot chronische stress (Hosper & van Loenen, 2021).

Chronische stress, vooral wanneer het samenvalt met financiële zorgen, kan invloed hebben op het denkvermogen en het niveau van competenties (Movisie, 2022). Naast chronische stress ervaren mensen in bestaansonzekerheid ook een slechtere mentale en lichamelijke gezondheid dan de rest van de bevolking. Zij staan vaak op meerdere leefgebieden op achterstand. Het ervaren van constante stress en het tegelijkertijd moeten omgaan met meerdere problemen kan iemand overweldigen en ervoor zorgen dat diegene de grip op het eigen leven verliest. Daardoor komen mensen in de overlevingsmodus, waarin ze niet goed kunnen nadenken over hun eigen situatie of hoe ze deze zelf kunnen verbeteren (Wolf, 2019).

Deze stress en het verlies aan controle over de eigen acties resulteren in slechtere beslissingen of ondoordachte reacties wat een verslechtering van mentale en fysieke gezondheid als gevolg kan hebben (Wolf, 2019). Figuur 1 geeft een mooie visuele weergave van hoe stress invloed kan hebben op iemands leven.

Mullainathan en Shafir (2013) noemen dit de schaarstementaliteit. Door een tekort aan geld, tijd, gezondheid, focust iemand zich voornamelijk op het directe gebrek; de rekeningen van deze week, de vertraging van het openbaar vervoer waardoor je te laat komt, niet voldoende boodschappen kunnen doen voor een gezonde maaltijd. Het langetermijnperspectief raakt uit het oog, 'de schaarste slokt je op'. De prioriteiten liggen niet meer op wat je op de lange termijn belangrijk vindt, maar enkel op de

Figuur 1: Viciuze cirkel bij stress (Hosper & van Loenen, 2021)

korte termijn. Deze gedachten nemen ‘bandbreedte’ in beslag. Het denkvermogen wordt beperkt door de zorgen die ze ervaren en waar ze mee moeten omgaan. Een vergelijkbare ervaring van deze beperkte bandbreedte is een nacht niet slapen met als gevolg dat je er met je gedachten niet bij bent, je prikkelbaar en niet scherp bent en dat elke dag. Hierdoor heb je minder de mogelijkheid om verstandige beslissingen te maken (Bregman, 2013; Mullainathan & Shafir, 2013).

Daarbij is stress erg vermoeiend, het zorgt ervoor dat mensen te weinig energie hebben om actief deel te nemen aan het leven. Het nemen van afstand van stress blijkt vaak niet mogelijk, maar wel noodzakelijk (Movisie, 2022). Hierdoor komt ook de mogelijkheid om te werken in het gedrang. Een slechte gezondheid maakt het waarschijnlijker een baan te verliezen, en het verliezen van een baan kan de gezondheid weer verslechteren (van Rijn et al., 2014; van der Noordt et al., 2014). Ze belanden in een moeras van zorgen waar ze niet meer zelfstandig uit kunnen komen en waar hun bestaansonzekerheid steeds groter wordt.

Daarnaast hebben mensen die onzeker zijn over hun bestaan te maken met gevoelens van schaamte en frustratie (Franssen et al., 2022). Dit komt door gevoelens van machteloosheid en wordt verergerd door hoe de maatschappij hen vaak ziet. Er heerst een sterk vooroordeel dat mensen zelf schuldig zijn aan hun armoede of werkloosheid, alsof dit tekenen zijn van persoonlijke tekortkomingen. Veel mensen denken dat armoede voorkomen had kunnen worden als er andere keuzes waren gemaakt. Zo wordt het bezit van zogenaamde ‘luxe’ artikelen soms gezien als bewijs dat iemand niet echt in nood is, wat dan weer gebruikt wordt om te beweren dat het uitkeringsstelsel te ruim is en misbruikt wordt (Evans, 2022). Dit terwijl deze keuzes vaak het gevolg zijn van een gebrek aan denkvermogen om weloverwogen keuzes te maken.

Deze negatieve typering maakt dat mensen minder snel om hulp zullen vragen. Ze zullen eerder hun staat van bestaansonzekerheid proberen te verbergen, zelfs als ze recht hebben op ondersteuning. Wanneer ze toch hulp zoeken of een uitkering aanvragen, worden ze vaak wantrouwend behandeld en wordt hen verweten dat ze lui zijn of niet hard genoeg werken (Franssen et al., 2022). Hierdoor krijgen ze minder of geen hulp, wat hun situatie niet verbetert en zelfs verslechtert. Hulp komt ook niet vanzelf aanwaaien want stress zie je niet aan mensen en zeker niet aan mensen die doen alsof er niks aan de hand is. Daardoor is het onwaarschijnlijk dat anderen de ware ernst van hun situatie zien en hulp aanbieden (Movisie, 2022). Hierdoor krijgen ze minder ondersteuning om uit hun situatie van bestaansonzekerheid te komen, wat hun kansen om hun omstandigheden te verbeteren nog verder verkleint (Harnacke et al., 2023).

Concluderend, mensen die leven in bestaansonzekerheid worden geconfronteerd met complexe onderling versterkende problemen die hun leven aanzienlijk beïnvloeden. Chronische stress, veroorzaakt door constante zorgen over geld, gezondheid en werk, beperkt hun cognitieve vermogens en maakt het moeilijk om goede beslissingen te nemen. Door de schaarstementaliteit raakt de lange

termijn planning uit het oog. Dit heeft niet alleen invloed op hun mentale en fysieke gezondheid, maar verhoogt ook de kans op werkloosheid, wat weer de gezondheid kan verslechteren. Daarnaast worden deze mensen vaak negatief beoordeeld door de maatschappij, die hen de schuld geeft van hun situatie. Schaamte over het eigen onvermogen maakt dat mensen minder snel hulp zoeken, wat hen nog verder in bestaansonzekerheid duwt. De problemen cumuleren en het wordt steeds moeilijker om de eigen situatie te verbeteren.

2.6 Visies op bestaanszekerheid

Er bestaan verschillende visies op bestaansonzekerheid. In dit onderzoek wil ik nagaan welke visie meer past bij de beleving van schoonmakers. Ik richt me in dit onderzoek op twee visies die in de literatuur te identificeren zijn: de smalle en de brede visie. Beide licht ik hieronder verder toe.

2.6.1 Smalle visie op bestaansonzekerheid

De Nederlandse overheid erkent dat de bestaanszekerheid van veel mensen in Nederland onder druk is komen te staan door onder andere de Corona pandemie en de oorlog in Oekraïne. Alles is duurder geworden zoals boodschappen en de energieprijzen. Hoewel het kabinet momenteel nog geen uitgewerkt regeerakkoord heeft, zien zij het als hun verantwoordelijkheid om nu maatregelen te treffen om meer bestaanszekerheid te creëren (Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, 2023). Zoals de koning in zijn troonrede van 2023 sprak is het momenteel niet voor iedereen een fatsoenlijk huis, een goede gezondheid en een veilige thuissituatie vanzelfsprekend (Ministerie van Algemene Zaken, 2023a). De maatregelen die zijn en worden genomen om meer bestaanszekerheid te creëren focussen zich voornamelijk op werk en inkomen. Het kabinet vindt dat werk moet lonen en zekerheid moet bieden. Daarom streeft het kabinet naar een hervorming van de arbeidsmarkt waar werkenden eerder een vast contract krijgen en weten waar ze aan toe zijn op het gebied van inkomen en roostering. Door het verlagen van belastingen voor lage- en middeninkomens, moet werk financieel lonend en een stabiele basis worden voor bestaanszekerheid (Ministerie van Algemene Zaken, 2023b).

Oftewel, werk is de heilige graal naar bestaanszekerheid. Banen moeten een adequaat inkomen bieden, goede arbeidsomstandigheden om te kunnen blijven werken en zekerheid op de lange termijn door vaste contracten aan te bieden. Vanuit werk kunnen mensen inkomen genereren wat toegang biedt tot voedsel, huisvesting, gezondheidszorg en onderwijs. Dus met financiële zekerheid en een zekere maar ook goede baan kunnen mensen zelfstandig hun bestaanszekerheid in feite kopen. Naast financiële doeleinden beïnvloedt een baan ook aanzienlijk het sociale, psychologische en economische welzijn van iemand. Kwalitatief goed werk legt de basis voor een hoogwaardige levensstandaard, bevordert de gezondheid van werknemers en draagt bij aan sterkere gezinnen en gemeenschappen. Werkenden die bestaanszekerheid uit hun werk kunnen ontleen, die het vertrouwen hebben dit ook in de toekomst te kunnen blijven doen, zijn eerder in staat een huis te

kopen, een gezin te stichten en te investeren in zowel henzelf als hun familie, en daarmee de toekomst. De mate van ervaren onzekerheid binnen het werk kan dus aanzienlijke gevolgen hebben en beperken zich niet alleen tot het werk en de werkomgeving, maar hebben ook invloed op het leven buiten het werk (Kalleberg, 2011; Kalleberg & Vallas, 2018).

Vanuit dit perspectief is het essentieel dat er voldoende werk is, en dat dat werk voldoende zekerheid biedt. Het werk dient vast te zijn en voldoende inkomen te bieden. ‘Slechte’ banen dienen vervangen te worden door ‘goed’ werk.

Dat de overheid de oplossing voor bestaanszekerheid in ‘goed’ werk zoekt is dan ook verklaarbaar. Wanneer meer mensen werken en daar een adequaat inkomen uithalen, kunnen zij voorzien in hun voedsel, huisvesting, gezondheidszorg en daarmee dus automatisch ook hun bestaanszekerheid uit werk ontleen. Concluderend, de oplossing om bestaansonzekerheid tegen te gaan ligt in werk en inkomen.

2.6.2 Brede Visie op bestaanszekerheid

De smalle visie op bestaanszekerheid stelt werk en inkomen centraal staat in het oplossen van bestaansonzekerheid. Werk en inkomen is tegenwoordig allesoverheersend geworden, mensen vinden het vanzelfsprekend dat werk een dergelijk grote rol in het leven speelt dat je er ontplooiing, vrijheid en zekerheid uit kan ontleen (Van den Berg, 2021). Doordat de smalle visie stelt dat de oplossing voor bestaansonzekerheid ligt bij werk en inkomen suggereert het ook automatisch dat daar het probleem ligt. Zoals Tim 's Jongers (2024a) het zegt: *“Geld maakt misschien niet gelukkig, als je er genoeg van hebt, kun je er wel een zekerder bestaan mee afkopen. Het is dan ook niet helemaal vreemd dat politici en beleidsmakers bestaanszekerheid framen als een geldkwestie.”* Maar ervaren mensen enkel door ‘slecht’ werk geen bestaanszekerheid? En wanneer ze voldoende zekerheid in hun werk ervaren en daar een adequaat inkomen uit ontvangen, zijn ze dan bestaanszeker?

Vanuit de brede visie op bestaanszekerheid is het antwoord op deze vragen ‘nee’. Bestaanszekerheid is meer dan alleen geld en inkomen, wat ook blijkt uit de beschrijving van bestaansonzekerheid in paragraaf 2.1.1. Deze benadering laat zien dat mensen geconfronteerd kunnen worden met complexe, onderling versterkende problemen die niet alleen met financiële middelen opgelost kunnen worden. Bestaanszekerheid kan pas geborgd worden wanneer in alle basisbehoeften is voorzien, waaronder ook werk en inkomen maar ook huisvesting en gezondheid.

‘Slecht’ werk hoeft in deze visie niet noodzakelijkerwijs tot bestaansonzekerheid te leiden. Vanuit de brede visie kan een minder goede baan mensen kansen bieden voor verbetering. ‘Slechte’ banen zijn voor bestaansonzekere mensen een eerste stap richting stabiliteit en zekerheid in het leven. Ondanks de zorgen die mensen hebben over de verschillende aspecten van bestaansonzekerheid, kan ‘slecht’ werk juist een uitweg bieden en bijdragen aan een gevoel van zekerheid.

Kalleberg (2011) bevestigt dit argument door te stellen dat mensen ‘slecht’ werk verschillend ervaren, afhankelijk van hun persoonlijke situatie. Uit een onderzoek van Knox et al. (2015) naar hoe hotel schoonmakers hun werk beleven blijkt ook dat het onzekere werk niet altijd als onzeker ervaren hoeft te worden. Eén groep geeft aan dat het werk juist past bij de levensfase waarin ze zitten en het goed is te combineren met de zorg voor hun gezin, waar een andere groep zegt dat het een tijdelijke stap is naar ‘betere’ banen. Het feit dat iemand in een ‘slechte’ baan werkt, betekent niet noodzakelijk dat die persoon volledig afhankelijk is van die baan op de lange termijn. Voor deze werkenden is hun baan mogelijk een tussenstap die hen in staat stelt om in de toekomst hun loopbaan opties te verbreden, bijvoorbeeld tot ze zijn afgestudeerd en vervolgens een ander carrièrepad kiezen (Campbell & Price, 2016; Knox et al., 2015).

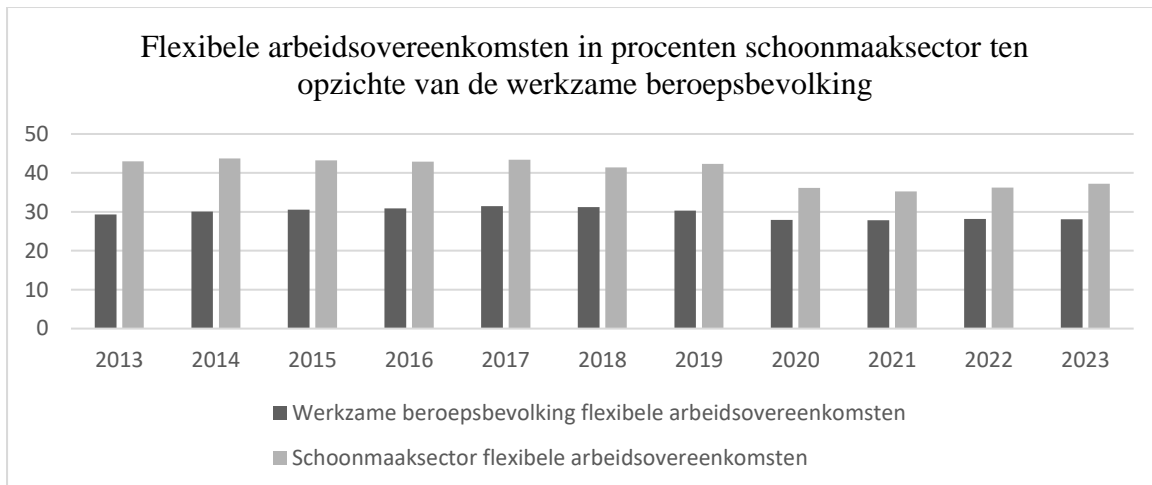
Samenvattend, ‘slecht’ werk leidt niet automatisch tot bestaansonzekerheid. Hierdoor kan bestaansonzekerheid niet alleen worden aangepakt door te focussen op werk en inkomen. Het is duidelijk dat er geen simpele oplossing bestaat voor bestaansonzekerheid, omdat het vele aspecten en verschillende leefgebieden omvat. Mensen kunnen een grote diversiteit aan problemen ervaren waarvan geen enkele situatie identiek is. Dit vereist maatwerk, een menselijke maat en een integrale benadering, zowel op individueel als op maatschappelijk niveau. Het toekennen van een woning of het aanbieden van passende zorg kan het probleem voor iemand oplossen maar dit betekent niet dat het huizentekort of de zorgcrisis hiermee is opgelost (Ministerie van Volksgezondheid & Welzijn en Sport, 2024a).

2.7 Schoonmaaksector

Om beide visies te verkennen in de praktijk ga ik onderzoek doen binnen de schoonmaaksector. De schoonmaaksector is een duidelijk voorbeeld van wat Kalleberg (2011) omschrijft als ‘slechte’ banen. Volgens Kalleberg worden bad jobs gekenmerkt door lage lonen, beperkte of geen secundaire arbeidsvoorwaarden, weinig werk- en baan zekerheid en minimale mogelijkheden voor loopbaanontwikkeling. Deze banen bieden werknemers niet alleen een onzeker inkomen, maar ook een algemeen gebrek aan stabiliteit en vooruitzicht, wat hen vatbaar maakt voor het ervaren van bestaansonzekerheid.

Een belangrijk kenmerk van de schoonmaaksector is het gebruik van aanbestedingstrajecten. Dit betekent dat een ander schoonmaakbedrijf het contract overneemt om een bepaald object schoon te maken. De schoonmaker die op dat object werkt, heeft dan twee opties: 1) de schoonmaker kan een aanbod accepteren van het nieuwe schoonmaakbedrijf om bij hen in dienst te treden en op hetzelfde object te blijven werken, of 2) de schoonmaker kan door de huidige werkgever worden overgeplaatst naar een ander object en daarmee in dienst blijven van de huidige schoonmaakorganisatie. Bij overname blijven de arbeidsvoorwaarden van de schoonmaker hetzelfde. De schoonmaker ondervindt geen nadelige arbeidsvoorwaardelijke veranderingen door de wisseling van werkgever (RAS, 2024).

Hoewel de arbeidsvoorwaarden van de schoonmaker bij een overname hetzelfde blijven, draagt dit proces toch bij aan de onzekerheid die inherent is aan ‘slechte’ banen. De mogelijkheid dat een schoonmaker regelmatig van werkgever of werkplek moet veranderen, versterkt de instabiliteit die kenmerkend is voor de sector. Bovendien heeft 39% van de schoonmakers in de sector een tijdelijk contract, waarvan de helft werkt op oproep- of invalbasis (Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen, 2023), wat bijdraagt aan de ervaren bestaansonzekerheid. In figuur 2 is te zien dat de sector beduidend meer gebruikmaakt van flexibele contracten dan de rest van de werkzame beroepsbevolking.

Figuur 2: Aandeel flexibele arbeidsovereenkomsten binnen de schoonmaaksector ten opzichte van de werkzame beroepsbevolking 2013 - 2023 (Noot. Aangepast en overgenomen van CBS-data (CBS Statline, 2023b).

Daarnaast worden schoonmakers vaak geconfronteerd met lage lonen, een ander cruciaal kenmerk van ‘slechte’ banen. Deze lage lonen maken het moeilijk voor werknemers om in hun basisbehoeften te voorzien. Schoonmakers verdienen iets meer dan het minimumloon van €13,27, namelijk €0,15 extra (Ministerie van Algemene Zaken, 2024; Schoonmakend Nederland, 2023). Veel schoonmakers melden dat ze moeite hebben om rond te komen, vooral door de stijging van de energieprijzen die hen dwingt om de verwarming lager te zetten (Rouwenhorst & Van Wessem, 2023). De combinatie van baanonzekerheid en de lage lonen kan leiden tot inkomensonzekerheid, wat wordt versterkt door het feit dat een groot deel van de werknemers in de schoonmaak parttime werkt. Hoewel er een verschuiving zichtbaar is waarbij contracten van minder dan 12 uur afnemen en contracten tussen 20 en 35 uur licht toenemen, werkt het merendeel in deeltijd. Dit versterkt de impact van lage lonen. Schoonmakers met een laag inkomen komen vaak in aanmerking voor toeslagen of uitkeringen, maar als ze meer uren gaan werken, verliezen ze mogelijk deze financiële steun. Een afname in uren leidt weer tot een moeizaam en langdurig aanvraagproces voor deze toeslagen of uitkeringen, wat resulteert in een periode van verminderd inkomen (Ballafkih & Zinsmeister, 2020). Dit verhoogt de inkomensonzekerheid.

Daarbij kampt de sector met een personeelstekort. Ondanks dat een aanzienlijk deel van de werkenden binnen de sector bereid is meer uren te werken, blijkt het verhogen van de werkuren complex.

Werkzaamheden zijn vaak locatie gebonden, waardoor het moeilijk is om na voltooiing van de werkzaamheden op de ene locatie, over te gaan naar de volgende binnen de beschikbare uren. Bovendien kiest ook een deel van de werkenden er bewust voor om parttime te werken, om zo werk te kunnen combineren met studie of andere werkzaamheden (Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen, 2023).

Meer dan 55% van de schoonmakers heeft geen startkwalificatie, wat aantoont dat het gaat om mensen met weinig andere opties op de arbeidsmarkt (Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen, 2023). Dit hoeft hun professionele ontwikkeling binnen de sector niet in de weg te staan. Om de duurzame inzetbaarheid van werkenden binnen de sector te verbeteren initieert de Raad voor Arbeidsverhoudingen Schoonmaak- en Glazenwassersbranche (RAS) activiteiten op het gebied van leven lang ontwikkelen. Zo kunnen werkgevers een bijdrage ontvangen voor een opleiding die werknemers hebben gevolgd. Of kan een werknemer een Nederlandse taal cursus volgen. Voor wie ander werk dan schoonmaakwerk wil gaan doen bestaat de mogelijkheid om een opleiding in een andere richting te volgen. Ook zijn er scholingsfondsen beschikbaar voor hen die zich binnen de schoonmaaksector willen doorontwikkelen (Schoonmakend Nederland, 2024). Toch blijkt uit sectoranalyses dat een deel van de werkenden binnen de sector moeite heeft om zich te focussen op hun eigen duurzame inzetbaarheid omdat ze meer bezig zijn met overleven en rondkomen (Rouwenhorst & Van Wessem, 2023). Daarnaast zijn deze maatregelen voornamelijk gericht op formele scholing zoals het volgen van een training of een opleiding terwijl deze doelgroep weinig open staat voor deze formele vorm van ontwikkelen. Dan wel dat ze de weg ernaartoe niet weten te vinden (Rouwenhorst & Van Wessem, 2023).

Schoonmaakwerk is fysiek veeleisend en kan als zwaar werk worden beschouwd (Rouwenhorst & Van Wessem, 2023). Om oudere werknemers te helpen langer door te werken, zijn initiatieven zoals de Regeling Vervroegd Uitdiensttreding en het generatiepact geïntroduceerd. Ook kunnen werkenden gebruik maken van een sectoraal aanbod voor ARBO en ergonomie (Rouwenhorst & Van Wessem, 2023). Daarnaast ervaren schoonmakers vaak dat zij beperkte invloed hebben op hun werktijden en roosters, terwijl ze juist behoefte hebben aan stabiliteit in uren, werkplek en een vast inkomen. Dit is fundamenteel essentieel hun (sociale) leven (Rouwenhorst & Van Wessem, 2023). Tot slot ervaren sommige schoonmakers psychische klachten vanwege eenzijdige of eentonige werkzaamheden, korte herhalingen, tijdsdruk en hoge werkdruk (Rouwenhorst & Van Wessem, 2023).

Deze combinatie van onzekere arbeidsvoorwaarden en lage lonen, maakt dat werknemers in de schoonmaaksector vaak geconfronteerd worden met structurele kwetsbaarheden. Kalleberg associeert deze kwetsbaarheden met wat hij noemt 'slechte' banen. Deze kwetsbaarheden dragen direct bij aan het ervaren van bestaansonzekerheid, waarbij schoonmakers niet alleen worstelen om financieel rond te komen, maar ook om een gevoel van stabiliteit en zekerheid in hun leven te behouden.

3. Methode

In dit hoofdstuk wordt de methodologische aanpak van dit onderzoek besproken. Aspecten die aan bod komen zijn de onderzoeksmethode, de populatie en steekproef, de werving van respondenten, dataverzameling, data-analyse, kwaliteitsborging en de ethische overwegingen.

3.1 Onderzoeksmethode

Dit onderzoek richt zich op de vraag of mensen met ‘slechte’ banen bestaansonzekerheid ervaren en welke rol werk hierin speelt. Hiermee wil ik vaststellen of de smalle of brede visie op bestaanszekerheid beter aansluit bij het maatschappelijke probleem van toenemende bestaansonzekerheid. Gezien het beperkte kwalitatieve onderzoek dat tot nu toe is uitgevoerd naar de relatie tussen ‘slechte’ banen en bestaansonzekerheid, is dit onderzoek verkennend van aard. Hoewel vaak wordt aangenomen dat ‘slechte’ banen automatisch leiden tot bestaansonzekerheid, is het nog onduidelijk of werk de belangrijkste oorzaak is, of dat ook andere factoren een rol spelen. Het verkrijgen van inzicht in de geldigheid van de smalle en de brede visie op bestaanszekerheid is essentieel om passende beleidsmaatregelen te ontwikkelen.

Om de onderzoeksvraag te beantwoorden, maak ik gebruik van een kwalitatieve onderzoeksmethode. Deze benadering is geschikt omdat het diepgaand inzicht biedt in de persoonlijke ervaringen van schoonmakers met betrekking tot hun bestaanszekerheid en de rol die werk hierin speelt. Kwalitatief onderzoek is bij uitstek geschikt om gevoelige onderwerpen zoals bestaansonzekerheid en gezondheid te onderzoeken (Hennink et al., 2020). Dat zijn immers sociaal en emotioneel beladen thema's, waarover mensen zelf vaak meerdere, mogelijk tegenstrijdige gevoelens en opvattingen hebben.

Middels dit onderzoek wil ik deze groep schoonmakers een stem geven, wat hopelijk bijdraagt aan het ontwikkelen van beleid dat hen ten goede komt. Ik zal de deelnemers bevragen over hun loopbaan, hun werk en de zorgen die hen 's nachts wakker houden, om zo te achterhalen in hoeverre zij bestaansonzekerheid ervaren en welke rol hun werk hierin speelt. De inzichten die hieruit voortkomen, stellen mij in staat om te concluderen of de smalle of brede visie van toepassing is op de situatie van schoonmakers.

3.2 Selectie respondenten

De populatie voor dit onderzoek bestaat uit volwassen schoonmakers (18 jaar en ouder) die werkzaam zijn in de formele schoonmaaksector. De focus ligt op schoonmakers die in dienst zijn van een schoonmaakbedrijf of werkzaam zijn als schoonmaker bij een ander type bedrijf. De informele sector is buiten beschouwing gelaten, aangezien deze groep andere kenmerken vertoont die niet binnen de reikwijdte van dit onderzoek vallen. Deze selectie leidt tot een doelgerichte steekproef, aangezien de respondenten moeten voldoen aan specifieke selectiecriteria (Roose & Meuleman, 2021).

De keuze voor deze specifieke groep is gemaakt omdat schoonmaakwerk vaak wordt gekenmerkt als ‘slecht’ werk, zoals lage lonen, flexibele contracten, onzekere uren en fysiek zware omstandigheden. Deze kenmerken maken schoonmakers bijzonder relevant voor het onderzoeken van de relatie tussen ‘slechte’ banen en het ervaren van bestaansonzekerheid. Door schoonmakers te interviewen, kan worden onderzocht of deze ‘slechte’ banen automatisch leiden tot bestaansonzekerheid, of dat er andere factoren zijn die hierbij een rol spelen.

In tabel 1 hieronder is een beknopt overzicht van de respondenten weergegeven. Meer gedetailleerde informatie over de respondenten is te vinden in de paragraaf “Wie nam deel aan het onderzoek.”

Tabel 1: Overzicht van functie, werkgever en schoonmaakobjecten van respondenten

Respondent	Functie	Werkgever	Schoonmaakobject(en)
Respondent 1	Schoonmaker	Verzekerings- en makelaarsbureau	Verzekerings-en makelaarsbureau
Respondent 2	Schoonmaker	Schoonmaakorganisatie	Hogeschool
Respondent 3	Schoonmaker	2 Schoonmaakorganisaties	Hogeschool, bouwmarkt
Respondent 4	Klusjesman	Schoonmaakorganisatie	Hogeschool
Respondent 5	Meewerkend voorman	Schoonmaakorganisatie	Hogeschool, Vmbo school
Respondent 6	Schoonmaker	Schoonmaakorganisatie	Hogeschool
Respondent 7	Schoonmaker	2 Schoonmaakorganisaties	Technisch bedrijf, basisschool
Respondent 8	Schoonmaker	Schoonmaakorganisatie	Ziekenhuis
Respondent 9	Schoonmaker	Schoonmaakorganisatie	Technisch bedrijf
Respondent 10	Schoonmaker	Stichting primair onderwijs	Basisschool
Respondent 11	Schoonmaker	Schoonmaakorganisatie	Hogeschool, BSO
Respondent 12	Schoonmaker	Schoonmaakorganisatie	Universiteit

3.3 Werving Respondenten

Voor de werving van respondenten heb ik gebruikgemaakt van mijn eigen netwerk. Ik heb mijn contacten gevraagd om op hun werk schoonmakers te benaderen en hen te vragen of ze openstaan voor een gesprek over de rol van hun werk in hun leven. In dit geval fungeerde mijn netwerk als gatekeeper, wat mij toegang gaf tot de schoonmaaksector. Ik heb er bewust voor gekozen niet via het management van schoonmaakbedrijven te werven. De reden was niet eens zozeer de keuze van respondenten, maar de angst dat respondenten toch bang zouden zijn dat de resultaten uiteindelijk bij het management terecht zouden komen.

Om mijn netwerk hierbij te ondersteunen, heb ik een flyer gemaakt die hen hielp de bedoeling van het onderzoek aan de schoonmakers uit te leggen. Daarnaast heb ik op mijn eigen werk schoonmakers benaderd. Ik was me ervan bewust dat het gebruik van gatekeepers van invloed kan zijn op welke

mensen ik kan interviewen, en vooral welke mensen ik mogelijk niet bereik (Roose & Meuleman, 2021). In het discussie hoofdstuk zal ik hier verder op ingaan.

Daarnaast heb ik gebruikgemaakt van de sneeuwbalsteekproef om mijn steekproef verder uit te breiden. Ik heb de schoonmakers die ik al had geïnterviewd gevraagd of zij collega's kennen die ook bereid zouden zijn om aan het onderzoek deel te nemen (Roose & Meuleman, 2021). Via deze methode heb ik uiteindelijk één extra respondenten kunnen werven, wat aantoont dat deze aanpak nuttig kan zijn om moeilijk bereikbare groepen te bereiken.

3.4 Dataverzameling

Voor dit onderzoek heb ik gekozen voor een informele benadering van dataverzameling, waarbij ik streefde naar een ontspannen gesprek met de respondenten in plaats van het afnemen van een strikte vragenlijst. Dit heb ik gerealiseerd door middel van semigestructureerde interviews met schoonmakers. Deze interviewmethode stelde me in staat om flexibel in te spelen op interessante en relevante onderwerpen die tijdens het gesprek naar voren kwamen, zelfs als deze niet in het interviewprotocol waren opgenomen. Dit maakt de methode geschikt voor dit verkennende onderzoek (Hennink et al., 2020).

Ter voorbereiding op de interviews heb ik een interviewprotocol opgesteld, dat diende als leidraad om ervoor te zorgen dat alle relevante onderwerpen aan bod kwamen. De vragen en probes in het protocol zijn gebaseerd op literatuur over bestaansonzekerheid en de verschillende aspecten daarvan. Het protocol is opgenomen in bijlage 1. Aan het begin van elk interview stelde ik mezelf voor, legde ik het doel van het onderzoek uit en lichtte ik toe wat van de respondent werd verwacht en hoe de verzamelde gegevens zouden worden gebruikt. Vervolgens besprak ik het informed consent formulier, dat de respondent vervolgens ondertekende.

Na deze introductie startte ik de opname en begon ik met algemene introductievragen zoals: "Kun je wat over jezelf vertellen?" Vanuit deze introductievragen schakelde ik over naar de kernvragen of haakte ik in op specifieke opmerkingen van de respondent. Ik stelde open, niet-sturende vragen en ging in op onderwerpen die verband houden met bestaansonzekerheid. Voor elk thema had ik aanvullende vragen en probes voorbereid om ervoor te zorgen dat ik grondige antwoorden verkreeg en niets vergat te bespreken.

Ik heb ervoor gekozen om niet direct naar 'bestaansonzekerheid' te vragen, maar eerder naar de onderliggende aspecten ervan, zodat ik later kon concluderen of er sprake was van bestaansonzekerheid. Het interview sloot ik af met een positieve vraag, namelijk waar de respondent het meest tevreden over is. Dit zorgde ervoor dat het gesprek op een positieve noot eindigde, vooral omdat sommige vragen minder prettige herinneringen of gevoelens konden oproepen. Tot slot vroeg

ik hoe de respondent het interview had ervaren en of ik hen in de toekomst zou mogen benaderen voor eventuele aanvullende vragen. Ik bedankte de respondent voor hun deelname en sloot het interview af.

3.5 Data-analyse

De transcripties heb ik geanalyseerd volgens de thematische analyse methode van Braun en Clarke (2006). Om te beginnen heb ik mijzelf vertrouwd gemaakt met de data door de interviews terug te luisteren en te transcriberen. Tijdens het transcriberen heb ik niet-relevante onderdelen uit de transcripties verwijderd, zoals onderbrekingen veroorzaakt door telefoongesprekken of opmerkingen van derden. Daarnaast heb ik tijdens het transcriberen aantekeningen gemaakt van opvallende zaken die nader onderzocht moesten worden in de analyse.

Vervolgens heb ik thema's en onderliggende codes gegenereerd. Deze codes zijn zowel deductief als inductief tot stand gekomen. De deductieve codes zijn gebaseerd op de literatuur uit het theoretisch kader, terwijl de inductieve codes voortkwamen uit onderwerpen en concepten die tijdens de analyse naar voren kwamen maar niet in de literatuur werden genoemd (Hennink, et al., 2020). Op basis van deze bevindingen heb ik een codeboek opgesteld (zie bijlage 4), wat mij hielp bij het coderen van de transcripties. Het coderen heb ik uitgevoerd met behulp van het programma Atlas.ti, waarin ik tekstfragmenten uit de transcripten kon labelen met een code.

Na het coderen, zowel deductief als inductief, heb ik structuur aangebracht in de coderingen. Bepaalde codes heb ik als niet relevant geclassificeerd, deze codes droegen niet bij aan het beantwoorden van de onderzoeksvraag. Andere codes heb ik onder één noemer samengevoegd. Vervolgens heb ik codes gegroepeerd die samen een thema vormden. Na het herzien van de codes en thema's, heb ik de definitieve thema's en bijbehorende codes vastgesteld. Deze thema's zijn ook beschreven in het codeboek in bijlage 4, waarin ook citaten uit de transcripties per code zijn opgenomen.

Als laatste stap heb ik de data geanalyseerd. Voor elk thema heb ik uiteengezet wat er uit de interviews naar voren is gekomen en wat deze gegevens betekenen in de context van dit onderzoek. Dit stelde me in staat om in de conclusie een antwoord te formuleren op de onderzoeksvraag.

3.6 Kwaliteit van onderzoek

In kwalitatief onderzoek is het belangrijk om de betrouwbaarheid en validiteit van de resultaten te waarborgen. Hiervoor heb ik vier criteria gehanteerd: geloofwaardigheid, overdraagbaarheid, afhankelijkheid en overtuigingskracht (Nowell et al., 2017). Deze criteria bieden een kader om de kwaliteit van het kwalitatieve onderzoek te beoordelen. In dit onderzoek heb ik deze vier aandachtspunten bewust toegepast en geëvalueerd om de robuustheid van de bevindingen te waarborgen.

Geloofwaardigheid verwijst naar de mate waarin de resultaten van het onderzoek plausibel en accuraat zijn, en een realistisch beeld van de werkelijkheid geven (Shenton, 2004). Om de geloofwaardigheid in dit onderzoek te bevorderen, heb ik gebruikgemaakt van semi-gestructureerde interviews. Deze methode stelde mij in staat om diep in te gaan op de ervaringen en perspectieven van de deelnemers, waardoor gedetailleerde data werden verzameld. Door tijdens de interviews open vragen te stellen en door te vragen waar nodig, kon ik ervoor zorgen dat de antwoorden van de respondenten volledig waren. Bovendien heb ik het theoretisch kader en het interviewprotocol onder begeleiding van mijn begeleider ontwikkeld. Dit heeft de geloofwaardigheid van het onderzoek ook vergroot.

Overdraagbaarheid betreft de mate waarin de resultaten van dit onderzoek toepasbaar zijn in andere contexten of voor andere groepen (Shenton, 2004). Om dit te waarborgen, heb ik een gedetailleerde beschrijving gegeven van de onderzoekscontext, de deelnemers en het onderzoeksproces. Door deze beschrijvingen kunnen lezers zelf beoordelen of de bevindingen overdraagbaar zijn naar hun eigen situatie of context. Het is echter belangrijk om te erkennen dat de overdraagbaarheid in dit onderzoek enigszins beperkt is door de specifieke focus op de schoonmaaksector, met unieke kenmerken zoals aanbestedingstrajecten en beperkte mogelijkheden om uren uit te breiden. Dit maakt de overdraagbaarheid van de resultaten in andere sectoren of contexten mogelijk minder direct.

Afhankelijkheid verwijst naar de consistentie van de onderzoeksresultaten, oftewel de mate waarin de resultaten herhaalbaar zijn onder vergelijkbare omstandigheden (Shenton, 2004). In dit onderzoek heb ik de afhankelijkheid bevorderd door een transparante en gedetailleerde weergave van het onderzoeksproces, zoals het werven van de respondenten, de wijze van dataverzameling en de methode voor data-analyse. Door deze informatie beschikbaar te stellen, kunnen andere onderzoekers het onderzoek repliceren onder vergelijkbare omstandigheden.

Overtuigingskracht betreft de mate waarin de resultaten van het onderzoek door de gegevens worden ondersteund en niet door persoonlijke vooringenomenheid van de onderzoeker (Nowell et al., 2017; Shenton, 2004). Dit principe is nauw verbonden met reflexiviteit, oftewel de reflectie van de onderzoeker op de invloed van zijn of haar eigen achtergrond en aannames op het onderzoeksproces en de uitkomsten (Hennink et al., 2020). Tijdens het interviewproces heb ik een zo neutraal mogelijke houding aangenomen, zodat de antwoorden van de respondenten zo min mogelijk beïnvloedt werden door mijn eigen verwachtingen of vooroordelen. Deze aanpak heeft mij geholpen een zo waarheidsgetrouw mogelijk beeld te schetsen van de ervaringen en percepties van de respondenten. Ik ondersteun mijn interpretaties van de gegevens in de tekst met directe citaten van de respondenten.

3.7 Ethische overwegingen

Om dit onderzoek op een ethisch verantwoorde manier uit te voeren, volg ik de drie fundamentele principes van het Belmont Report: respect voor de respondent, weldadigheid en rechtvaardigheid. De bijbehorende richtlijnen, zoals geïnformeerde toestemming, zelfbeschikking, minimalisatie van schade, anonimiteit en vertrouwelijkheid, zijn leidend in mijn aanpak (Hennink et al., 2020).

In de ontwerpfase heb ik zorgvuldig afgewogen of dit onderzoek noodzakelijk is en of het geen onnodige belasting vormt voor de respondenten, vooral gezien de gevoeligheid van de onderwerpen die aan bod komen (Hennink et al., 2020). Het doel van dit onderzoek is om te achterhalen of mensen met ‘slechte’ banen bestaansonzekerheid ervaren en welke rol hun werk daarin speelt. Dit onderzoek geeft deze groep een stem, wat kan bijdragen aan de ontwikkeling van beleid dat beter aansluit op hun behoeften. Omdat de vragen uit het interviewprotocol mogelijk pijnlijke herinneringen of gebeurtenissen zouden kunnen oproepen, heb ik alle nodige voorzorgsmaatregelen genomen. Zo heb ik de interviews afgenomen op locaties waar de respondent zich comfortabel voelde, variërend van hun eigen huis tot hun werkplek tot mijn eigen huis. Mijn streven was dat de deelnemers zich gehoord en begrepen voelden door het delen van hun ervaringen, zonder dat zij zich overstuurd voelden. Dit vereiste empathie, aandachtig luisteren en begrip van mijn kant. Ondanks de sombere invalshoek van het onderzoek waren het zeker geen sombere gesprekken.

Tijdens de dataverzamelingsfase heb ik ervoor gezorgd dat de respondenten volledig geïnformeerd waren over het onderzoek voordat zij instemden met deelname. Na het tonen van interesse ontvingen zij een informatiebrief (zie bijlage 2) met details over het onderzoek, wat van hen werd verwacht en hoe de gegevens zouden worden gebruikt. Deelname was volledig vrijwillig, en respondenten waren vrij om vragen onbeantwoord te laten. Aan het begin van elk interview heb ik deze informatie herhaald en gevraagd om het informed consent formulier (zie bijlage 4) te lezen en te ondertekenen.

In de data-analysefase heb ik de verzamelde data zorgvuldig behandeld. Tijdens het transcriberen zijn de gegevens geanonimiseerd, zodat de transcripten niet meer te herleiden zijn naar de respondent. Ook in de bestandsnamen heb ik ervoor gezorgd dat er geen identificerende informatie wordt gebruikt, zodat de identiteit van de deelnemers op geen enkele manier te achterhalen is. Ik ga vertrouwelijk om met de data. De data is veilig opgeslagen op een beveiligde schijf van de Rijksuniversiteit Groningen, waar alleen ik en mijn begeleider toegang toe hebben. Na goedkeuring van de scriptie zal de data worden verwijderd.

Wie nam deel aan het onderzoek?

Voordat ik de resultaten presenteer, introduceer ik eerst kort de respondenten door een omschrijving te geven van wie ze zijn en waar ze werken.

Respondent 1 is een 67-jarige, inmiddels, gepensioneerde vrouw die 32 jaar als schoonmaakster bij een Verzekerings- en makelaarsbureau heeft gewerkt. Ze is getrouwd, moeder van twee kinderen en oma van vier kleinkinderen. Na een schoonmaak invalklus is ze gebleven bij het verzekerings- en makelaarsbureau.

Respondent 2 is een 26-jarige man die 2,5 jaar werkzaam is bij dezelfde schoonmaakorganisatie en schoonmaakt op een hogeschool. Hij woont samen met zijn vriendin. Hij begon met algemene schoonmaaktaken op specifieke verdiepingen en is nu dagkracht, waarbij hij nu, zoals hij het omschrijft, voornamelijk mannelijk schoonmaakwerk doet, zoals het werken met hogedrukspuiten en zware machines. Zijn loopbaan begon via de gemeente, en hij heeft eerdere werkervaring opgedaan bij productiebedrijven en verschillende schoonmaakbedrijven.

Respondent 3 is een 61-jarige vrouw, ze is getrouwd en heeft drie volwassen zoons. Ze werkt nu fulltime bij twee verschillende schoonmaakbedrijven als schoonmaakster. Ze maakt schoon op onder andere een hogeschool en bij een bouwmarkt.

Respondent 4 is een 62-jarige fulltime handyman bij een schoonmaakbedrijf waar hij inmiddels al meer dan zes jaar werkt op een hogeschool. Hij is van Irakese afkomst en woont al lange tijd in Nederland. Hij is getrouwd en heeft drie kinderen. Het werk van handyman omvat diverse onderhouds- en schoonmaaktaken.

Respondent 5 is een 57-jarige meewerkend voorman bij een schoonmaakbedrijf dat schoonmaakt op een hogeschool en een vmbo-school. Hij woont samen met zijn vriendin en zijn hond. Momenteel werkt hij meer dan 40 uur per week. Hij is al 31 jaar werkzaam in de schoonmaaksector. Hij werkt in de ochtend bij de hogeschool waar hij een team van drie medewerkers aanstuurt en 's middags bij een vmbo-school, waar hij ook leiding geeft. Respondent 5 heeft een fysieke uitdaging waarbij hij met zijn linkeroog bijna niks meer ziet.

Respondent 6 is een 51-jarige schoonmaker die hetzelfde werk doet als respondent 2. Hij is sinds april 2024 werkzaam in de schoonmaak. Voorheen was hij zelfstandige in de catering, maar koos voor de schoonmaak vanwege de zekerheid van een vast inkomen. Hij is getrouwd en heeft twee kinderen.

Respondent 7 is een 63-jarige vrouw die werkzaam is als schoonmaakster bij twee schoonmaakbedrijven. Ze maakt schoon op een basisschool en bij een technisch bedrijf. Voorheen was ze rechtstreeks in dienst van het technische bedrijf maar sinds een paar jaar is ze overgenomen door een schoonmaakbedrijf. Ze is al sinds 1997 werkzaam in de schoonmaaksector. Momenteel is ze

daarnaast ook druk met het verlenen van mantelzorg aan haar ouders. Daarnaast is er een zesde kleinkind op komst.

Respondent 8 is een 60-jarige vrouw die al 33 jaar schoonmaakt in een ziekenhuis, waarvan 25 jaar voor in dienst van het ziekenhuis zelf. Enkele jaren geleden werd haar dienstverband overgenomen door een schoonmaakbedrijf. Ondanks de veranderingen die deze overname met zich meebracht, blijft ze zich inzetten voor het werk, waarbij sociale contacten een belangrijke factor spelen in de mate van plezier in het werk. Ze heeft te maken met fysieke uitdagingen van een versleten knie. Ze is getrouwd en heeft 2 kinderen en een aantal kleinkinderen.

Respondent 9 is een 63-jarige vrouw die net als respondent 7 voorheen rechtstreeks in dienst was van het technische bedrijf maar sinds een paar jaar is overgenomen door een schoonmaakbedrijf. Ze werkt al bijna 14 jaar bij het technische bedrijf. Ze is getrouwd, heeft drie kinderen en meerdere kleinkinderen. Haar man is sinds 2003 ziek door verschillende vormen van kanker. Dit is de reden dat ze moest gaan werken. Onlangs is er bij haarzelf ook kanker geconstateerd waarvan ze herstellende is.

Respondent 10 is een 54-jarige vrouw die al 12 jaar als schoonmaakster werkzaam is bij een onderwijsinstelling. Ze is getrouwd en heeft een dochter. Ze werkt rechtstreeks voor de werkgever en waardeert de vaste werkplek en de mogelijkheid om in een hecht team te werken.

Respondent 11 is een 61-jarige vrouw van Marokkaanse afkomst die werkzaam is als schoonmaakster voor een schoonmaakbedrijf bij een hogeschool en bij een buitenschoolse opvang. Haar man is lange tijd geleden overleden waardoor ze alleen haar drie kinderen heeft moeten onderhouden en opvoeden. Ze heeft geen rijbewijs en carpoolt samen met 2 collega's elke werkdag naar locatie. Ook respondent 11 heeft fysieke uitdagingen van een hoge bloeddruk, wisselende leverinfectie, als ook slijtage van knieën.

Respondent 12 is een 34-jarige man die sinds kort als gebouwbeheerder werkt bij een universiteit na 10 jaar als schoonmaker voor een schoonmaakbedrijf op dezelfde universiteit te hebben gewerkt. Hij heeft een achtergrond in ICT, maar is begonnen in de schoonmaaksector en daar gebleven. Hij woont samen met zijn vader, hij is tevreden met zijn huidige werk en heeft geen directe plannen om zelfstandig te gaan wonen.

4. Resultaten

In dit hoofdstuk ga ik de onderzoeksvraag beantwoorden. Hiervoor ga ik de uitkomsten uit de interviews per onderdeel van het concept bestaansonzekerheid uitlichten om vervolgens de vraag te beantwoorden in hoeverre schoonmakers bestaansonzekerheid ervaren en welke rol werk daarin speelt.

4.1 Werk

In dit onderdeel ligt ik toe hoe arbeidsvoorwaarden, werk-privé balans, loopbaanmogelijkheden, eventuele onzekerheden in het werk en de rol van werk in het leven van de respondenten toe.

4.1.1 Contractvorm & Arbeidsomvang

Het theoretisch kader benadrukt dat vaste contracten bijdragen aan bestaanszekerheid door financiële stabiliteit en voorspelbaarheid te bieden. Binnen de schoonmaaksector is er sprake van bovenmatig gebruik van flexibele contracten en uren. De verwachting was dan ook dat de respondenten te maken zouden hebben met flexibele contracten en uren. Uit de resultaten blijkt dat de meeste respondenten een contract voor onbepaalde tijd en vaste uren hebben, zie tabel 2. De arbeidsomvang van de respondenten varieert van 6 uur per week naar 43,5 uur per week. De respondenten ervaren hun werk als stabiel en zeker, zo zegt respondent 7 dat ze zich nooit zorgen maakt over haar dienstverband. *“Nee, het loopt wel goed.”* En zegt respondent 8 zegt ook dat ze zich zeker voelt over haar baan voor de lange termijn. *“Ik heb niet het gevoel dat ze mij er vandaag of morgen uitgooien.”* Hoewel respondenten niet direct gevraagd zijn naar de rol van hun contractvorm in het ervaren van zekerheid, wijst hun tevredenheid en gebrek aan zorgen over werk op de stabiliserende invloed van vaste contracten. Het feit dat geen enkele respondent aangeeft zich zorgen te maken over baanverlies suggereert dat vaste contracten bijdragen aan een gevoel van bestaanszekerheid.

Enkele respondenten die vanuit een minder stabiele situatie naar de schoonmaaksector zijn overgestapt, benadrukken dat ze nu meer zekerheid ervaren. Dit kan indirect worden toegeschreven aan de meer gestructureerde en stabiele contracten binnen de schoonmaaksector. Respondent 6 was voorheen zzp'er en vaak niet zeker van zijn inkomen. Hij is overgestapt naar de schoonmaak om meer zekerheid te ervaren en zegt: *“Ik ben er wel blij mee en ook dat ik hier eigenlijk werk dus wel een beetje voor vastigheid gezorgd.”* Ondanks dat respondent 6 nog een tijdelijk contract heeft, impliceert deze uitspraak wel dat het werken in de schoonmaak bijdraagt aan een gevoel van zekerheid. Respondent 4 was voorheen werkzaam als productiemedewerker en kon dat werk tijdens de economische crisis van 2009 niet blijven. Hij is toen in de schoonmaak begonnen. *“In die tijd, beginnend met de schoonmaak in 2009, was de economie heel slecht. Ik heb mijn werk ook kwijt. Ik werkte als productiemedewerker, maar ik heb deze werk kwijt omdat die tijd het was moeilijk met de economie en kreeg ik geen vaste baantjes meer. Daarom begon ik met schoonmaken.”*

Sommige respondenten zijn in de schoonmaak gaan werken omdat dit een vooruitgang in zekerheid voor hen bracht ten opzichte van hun situatie daarvoor.

Tabel 2: Contractvorm en arbeidsomvang van respondenten

Respondent	Werkgever(s)	Contractvorm	Arbeidsomvang
Respondent 1	Verzekerings- en makelaarsbureau	Onbepaalde tijd	6 uur per week
Respondent 2	Schoonmaakorganisatie	Bepaalde tijd met uitzicht op onbepaalde tijd	35 uur per week
Respondent 3	2 Schoonmaakorganisaties	Onbepaalde tijd	37,5 uur per week
Respondent 4	Schoonmaakorganisatie	Onbepaalde tijd	40 uur per week
Respondent 5	Schoonmaakorganisatie	Onbepaalde tijd	43,5 uur per week
Respondent 6	Schoonmaakorganisatie	Bepaald tijd (8 maanden)	35 uur per week
Respondent 7	2 Schoonmaakorganisaties	Onbepaalde tijd	20,5 uur per week
Respondent 8	Schoonmaakorganisatie	Onbepaalde tijd	20 uur per week
Respondent 9	Schoonmaakorganisatie	Onbepaalde tijd	16 uur per week
Respondent 10	Stichting primair onderwijs	Onbepaalde tijd	12 uur per week
Respondent 11	2 Schoonmaakorganisaties	Onbepaalde tijd	17 uur per week
Respondent 12	Schoonmaakorganisatie	Onbepaalde tijd	32,5 uur per week

4.1.2 Aanbestedingen

Zoals genoemd in het theoretisch kader is er binnen schoonmaaksector sprake van aanbestedingstrajecten. Dit betekent dat eens in de vier jaar de opdracht voor schoonmaken bij opdrachtgevers open wordt gesteld om andere schoonmaakpartijen ook de mogelijkheid te geven daar een contract af te sluiten. Dit heeft impact op het schoonmakend personeel bij dat object. Zij hebben de keuze om overgenomen te worden onder dezelfde voorwaarden door de nieuwe partij of te stoppen met schoonmaken bij dat object. De schoonmakers die al langer werkzaam zijn in de sector zijn gewend aan deze gang van zaken en zien dit niet als een onzekerheid. Respondent 4 zegt hierover: *“Ja, ik heb een vast contract 40 uren. Ik blijf hier als zeg maar, ik heb hier al 8 jaar mijn dienst aan besteed bij schoonmaakbedrijven. Maar als er een nieuwe schoonmaakbedrijf komt, dan kan ik niet mijn andere tijden doen. Ik heb deze tijden die staan in mijn contract, dat ik een handyman ben en niemand kan van mij afpakken.”* Er verandert ook niets voor een schoonmaker als ze worden overgenomen zegt respondent 7. Een van de respondenten (respondent 12) vond dit wel een punt van onzekerheid mede omdat hij het nog nooit had meegemaakt. Hij zegt hierover: *“Maar dan zit je altijd nog met die ja, de schoonmaak heb je die aanbestedingen en dan word je dan overgenomen door een ander bedrijf. Dat is inderdaad wel onzeker, want zo 'n partij hoeft je niet natuurlijk niet over te nemen.”* Respondent 3 is ervaren als het gaat om aanbestedingen. Ze ervaart hier geen onzekerheden over en is juist kritisch in haar eigen keuze om overgenomen te worden of niet. *“Je wordt niet ontslagen hoor, je mag gewoon op dat pand blijven, maar je krijgt er alleen een nieuwe werkgever bij. Ik heb ook vaak bij kleine panden gezegd van nee ik ga niet mee. Want als ik wel overal ja op had gezegd, had ik nou 5 werkgevers gehad.”* Hoewel een aanbestedingstraject een bron van onzekerheid zou kunnen zijn, ervaren de respondenten dit niet zo omdat zij bekend zijn met het proces.

4.1.3 Ontwikkel- & Loopbaanmogelijkheden

Ook blijkt het schoonmaakwerk de mogelijkheid te bieden om een loopbaanstap te maken.

Respondent 12 is door zijn werk als schoonmaker doorgestroomd naar de functie van gebouwenbeheerder en respondent 5 gaat mogelijk doorstromen naar de functie van huismeester.

Respondent 5: *“Dan is er nog de mogelijkheid dat ik toch uit de branche stap binnenkort, want [Naam] gaat met pensioen in juli. Maar ze zitten me allemaal hier te pushen dat ik zijn vacature ga invullen en op zich sta ik daar wel open voor.”* De schoonmaakbranche biedt schoonmakers ook cursussen en opleidingen aan om zich te kunnen specialiseren op bepaalde onderdelen. Respondent 2 heeft de ambitie uitgesproken om zich te specialiseren in vloeren en hoe je die moet opknappen. Respondent 4 heeft deze cursus al gevolgd en weet precies hoe hij de vloeren mooier kan maken: *“Mooier maken doe ik ook zelf, soms doe ik diep reinigen ook van die tapijten, dat doe ik zelf.”* Voor deze respondenten biedt deze baan hen de mogelijkheid om hun loopbaanopties te verbreden (Campbell & Price, 2016; Knox et al., 2015).

In het theoretisch kader werd genoemd dat de schoonmaaksector mogelijkheden tot ontwikkeling aanbiedt maar dat er twijfels waren over het daadwerkelijke gebruik ervan. In de interviews zeggen de respondenten wel degelijk gebruik te maken van deze mogelijkheden. Door het volgen van cursussen en opleiding ontwikkelen ze zich niet alleen, maar vergroten ze ook hun eigenwaarde. Ze zijn trots om te vertellen dat ze een opleiding of cursus hebben behaald. Zo vertelt respondent 7 met trots over het behalen van een diploma: *“Ik heb ook een diploma van schoonmaakbedrijf een beetje apart, vind ik, want ik werk daar al 12 jaar en toen moest ik in één keer een diploma halen...Dan ga je allerlei vragen over of je wordt allerlei dingen geleerd over dat schoonmaakproduct en hoe je moet werken. En dat is eigenlijk wel belangrijk dat je weet hoe je moet werken. Want ja, je gaat gauw met de rug krom en ik moet eigenlijk op de knieën en dat doe je dan ook een beetje afwisselen, want de hele tijd op de knieën, dat is het ook niet... je leert wel beter met je lichaam omgaan.”* Respondent 2 vertelt met gepaste trots dat hij blij is met het mannelijk schoonmaakwerk wat hij nu doet en dat hij dus niet meer de toiletten hoeft te doen. Daarnaast wil hij graag nog een cursus volgen om specialist te worden in het reinigen van vloeren wat respondent 4 al heeft gedaan: *“Maar gelukkig met schoonmaken beginnen, ik heb cursus gedaan van basis, van de vloeren ik ben ook specialist van vloeren, als ze vloeren nodig hadden zeg maar. Mooier maken doe ik ook zelf. Soms doe ik diep reinigen ook van die tapijten enzo, dat doe ikzelf. Ik heb ook diploma's voor toen ik begon.”*

4.1.4 Werk-privé balans

Zoals Knox et al. (2015) omschrijven kan de levensfase waar iemand zich in bevindt, bepalend zijn voor de keuze voor wat voor soort werk. Zo blijkt werk-privé balans een belangrijke factor te zijn voor het kiezen voor de schoonmaaksector. Verschillende respondenten hebben na het krijgen van kinderen gekozen voor de schoonmaaksector omdat het werk goed gecombineerd kon worden met het gezinsleven. Voor een aantal respondenten was het in die tijd nog ‘gewoon’ dat je stopte met werken

zodra je kinderen kreeg. Dus stopten zij ook met werken toen zij kinderen kregen. Op den duur toen de kinderen naar school gingen wilden ze toch wel weer gaan werken en toen bleek de schoonmaak voor hen een uitkomst wat goed te combineren is met hun gezinsleven. Respondent 1 zegt hierover: *“Mijn man heeft een hele drukke baan, dus die was niet altijd even vroeg thuis en heel veel aan zijn hoofd en hebben we toch voor gekozen dat ik dit er mooi bij kon doen en mijn ouders woonden er dichtbij het kantoor.”* Respondent 8 geeft ook aan dat het werk goed paste in hun drukke gezinsleven: *“De jongste was nou denk ik een half jaar, heel klein. Mijn man zat in de ploeg, dus dat konden we thuis wel regelen met oppas en alles.”*

4.1.5 Werktijden

In tegenstelling tot de verwachting is er geen onzekerheid over het rooster. De werktijden staan vast en wanneer deze aangepast dienen te worden is dit in overleg met de schoonmaker zelf. Respondent 2 valt al enige tijd in voor zijn collega, wat een ander rooster met zich meebrengt, en hij is hiervoor gevraagd. Hij had ook nee kunnen zeggen. *“Nee, was gewoon gevraagd aan mij van zou je dat willen doen, dan heb ik altijd wel inbreng van ja of nee.”* De respondenten die twee werkgevers hebben werken vaak 's ochtends op de ene locatie en 's middags of 's avonds op een andere locatie.

Daartussen zijn ze vrij en dit wordt als positief ervaren. Respondent 3 zegt: *“Dus ik heb even die pauze. Ik kan even met de hond en even zitten, dus dat is op zich wel heel lekker.”* Daarmee past het rooster ook goed bij hoe zij hun leven hebben ingericht. Daarnaast is er in overleg veel mogelijk voor wat betreft aanpassingen in het rooster. Respondent 7 heeft bijvoorbeeld in overleg haar rooster een uur naar voren gehaald. Ze begint nu elke dag een uur eerder. *“Ik denk dan begin ik gewoon een uur eerder en dat kon ook allemaal wel.”*

4.1.6 Onzekerheden in het werk

De onzekerheden die de schoonmakers in hun werk ervaren zitten in hoe het werk georganiseerd is en de ondersteuning van de werkgever daarbinnen. Zo lopen de schoonmakers ook tegen de gevolgen van personeelstekort aan in hun werk, wat de werkdruk verhoogt. Respondent 5 zegt hierover *“Alles van de straat wat ze kunnen krijgen. En dan is het oh ja, loop maar even met diegene rond en dan weten ze niets van schoonmaken of wat en dat kost je weken en dan komen ze in een keer niet meer opdagen. Toch moet die taak gedaan worden. Moet je weer naar je vaste mensen of ze nog een uurtje langer kunnen. Dan pleeg je toch een soort roofoverval op je goede vaste mensen.”* Respondent 12 ervoer hetzelfde probleem, namelijk dat ook bij verzuim het werk door collega's in dezelfde tijd moest worden gedaan.

4.1.7 De rol van werk

Werk speelt een grote rol in het leven van deze respondenten. Dat werk een bron van inkomsten is, wordt vaak genoemd als een van de belangrijkste redenen, maar dit gaat vaak gepaard met de waardering voor de sociale contacten die men op het werk opdoet. Respondent 9 zegt het werk

belangrijk te vinden: *“Nou wel best belangrijk, mag er graag heen gaan, sociale contacten is belangrijk.”* Respondent 11 vindt het werk belangrijk om geld te verdienen om daar ook weer andere mensen mee te kunnen helpen: *“Voor mij is het belangrijk dat ik werken beetje geld verdienen. Beetje andere mensen helpen net als familie.”* Voor respondent 1 speelde werk in een hectische periode van mantelzorgen, gezinsleven, huishouden een afleidende rol: *“Heb je toch even wat anders, het is ook wel weer een afleiding. Het was altijd fijn om naartoe te gaan.”* Respondent 2 is blij dat hij elke dag naar zijn werk mag: *“Blij mag wezen om te doen wat je leuk vindt zeg maar ja, en als je het niet leuk vindt, ja dan heb je denk ik wel de verkeerde baan.”* Vrijwel alle respondenten gaan met plezier naar hun werk waar de collega's de grootste rol in het plezier speelt. Respondent 8 zegt hierover: *“Het is ook dat ik op de OK werk, want daar is het gewoon heel gezellig. Je hoort er gewoon bij.”* Het werk is belangrijk, maar het privéleven krijgt meestal voorrang. Behalve voor respondent 4, hij vindt het werk het belangrijkste: *“Ja, eigenlijk blijft mijn werk altijd boven staan. Als ik niet mijn werk altijd bovenste maak, krijg je altijd problemen. Familie ook belangrijk maar je moet ook zorgen voor de toekomst.”*

4.2 Inkomen

In dit onderdeel worden de bevindingen over het inkomen van schoonmakers besproken. Hierin komt de stabiliteit van hun inkomen, tevredenheid met het salaris, de invloed van meerdere werkgevers en het aandeel van partnerinkomen aan bod.

4.2.1 Stabiliteit inkomen

Zoals in tabel 2 te zien is heeft merendeel van de respondenten een vast contract en ook een vaste arbeidsomvang. In tegenstelling tot de verwachting geven de respondenten aan dat dit resulteert in een stabiel inkomen dat elke maand hetzelfde is. Respondent 6 zegt hierover: *“Ik ben zeker dat ik elke maand gewoon mijn geld op mijn rekening heb. Het is gewoon altijd hetzelfde.”* De respondenten zijn tevreden over hun salaris. Zo zegt respondent 3 tevreden te zijn met het loon wat zij door de jaren heen heeft opgebouwd: *“Ik werk al zo lang, dus ik heb al op een gegeven moment heb je best wel een leuk loon, want iedereen denkt de schoonmaak, dat is onderbetaald en ondergewaardeerd maar ik vind het loon eigenlijk nog wel meevallen. Ik ben er wel content mee.”* Ook respondent 2 zegt dat hij in zijn loopbaan van 2,5 jaar in schoonmaak zich heeft opgewerkt naar een hoger salaris. *“Maar ik heb er zelf ook wel een beetje naartoe gewerkt hé. Ze maar dat ik wel iets hogere uurloon heb dan een gemiddeld iemand hier bijvoorbeeld.”* Een tweetal van de respondenten wordt zelfs aangevuld door hun voormalig werkgever, het technische bedrijf waar ze nu via een schoonmaakorganisatie werken. Respondent 9: *“Als wij ergens anders moesten werken met een ander dan moesten ze hetzelfde betalen maar [Opdrachtgever] vult het nog aan. Ja en ook reiskosten.”* Deze respondenten zijn tevreden met hun stabiele inkomen, ondanks dat ze werkzaam zijn in een sector die bekend staat om zijn lage lonen. Deze tevredenheid wijst erop dat het vaste inkomen dat voortkomt uit hun vaste contract en vaste arbeidsomvang bijdraagt aan hun financiële zekerheid en bestaanszekerheid.

Waar respondent 9 gecompenseerd werd bij overname door een schoonmaakbedrijf, is dit niet het geval geweest voor respondent 8. Zo is het salaris van de respondent 8 jaar bevroren geweest en heeft ze verlofuren moeten inleveren. Ze gaf aan geen keuze te hebben, ze moest mee in de overname of ze kon vertrekken: *“Ja ze zei, je salaris blijft hetzelfde en nog wat blijft hetzelfde, maar dat is in de praktijk niet zo. Nee, mijn salaris is 8 jaar bevroren geweest. En nou ja, je raakt je PLB uren kwijt. Je je eindejaarsuitkeringen is anders, dus je gaat er financieel wel op jaarbasis op achteruit.”* In het geval van overname door aanbestedingstrajecten is dit anders georganiseerd. In dat geval blijven de voorwaarden wel hetzelfde en staat het salaris vast. Respondent 3 zegt hierover: *“Eigenlijk blijft gewoon alles hetzelfde; loon en alles. Het wordt gewoon en je je loon staat gewoon vast.”*

4.2.2 Invloed van meerdere werkgevers

Respondenten die 2 of meer werkgevers hebben kunnen maar bij één werkgever de loonheffingskorting aanzetten, wat betekent dat ze bij de andere werkgever meer belasting afdragen over hun salaris. Dit heeft invloed op de hoogte van hun totale inkomen. Dit is niet bij alle respondenten genoemd die hier mee te maken hebben. In ieder geval respondent 5 gaf aan dat hij onlangs niet meer voor 2 werkgevers werkt om dat de ene werkgever nu ook op de andere locatie schoonmaakt. Dus hij is van 2 naar 1 werkgever gegaan. Het scheelde hem aanzienlijk in zijn inkomen: *“Maar ik betaalde heel veel belasting loonheffing, en nu ging ik naar één werkgever nou ik had er 6,5 a 7 bij.”* Respondent 12 heeft weleens voor twee werkgevers gewerkt maar dat loonde eigenlijk niet: *“Nee, dat heb ik wel een tijdje gedaan, maar ja, dat zal je ook wel van anderen hebben gehoord. Bijvoorbeeld in de schoonmaak is het heel moeilijk om aan veel uren te komen, want mensen willen veel uren werken. Dus ik had ook een tijdje een andere werkgever erbij. Maar ja, dan gaat er ook zoveel belasting van af, want ik kan maar bij één werkgever van die toeslagen doen. En dan ja hou je eigenlijk niks over. Het is wel vervelend, want mensen willen dan veel werken, maar ja, je wordt eigenlijk dan gestraft.”* Hoewel werken voor twee werkgevers betekent dat je over een van de twee salarissen meer belasting moet betalen en dus netto minder overhoudt, leidt dit niet tot een onzekere financiële situatie. Respondent 2 heeft jarenlang voor twee werkgevers gewerkt zonder financiële problemen te ondervinden.

4.2.3 Inkomen partner

Vrijwel alle respondenten wonen samen met hetzij hun partner of één van hun ouders. Gezamenlijk dragen zij de vaste lasten van hun gezamenlijke levensonderhoud en ervaren zij financiële stabiliteit. Hoewel respondenten niet expliciet aangeven dat dit hun gevoel van zekerheid verhoogt, toont het ontbreken van zorgen hierover dat gezamenlijke inkomensbronnen bijdragen een financiële zekerheid. Respondent 2 zegt een dubbel inkomen te hebben omdat hij samenwoont met zijn vriendin. Zorgen om zijn inkomen heeft hij om die reden niet. *“Ik woon samen met mijn vriendin. Dus we hebben een dubbel inkomen, zeg maar ja,. Nee dus ik heb nog niet echt zorgen gehad om heel eerlijk te wezen.”* Respondent 10 zegt dat haar man een goede baan heeft met een redelijk goed loon waardoor ze het

samen goed kunnen redden. *“Mijn man heeft een goede baan. Die heeft dus ja redelijk goed loon.”* Voor respondent 3 geldt dat wanneer er een aantal uren zouden wegvallen dit geen financiële zorgen zal opleveren omdat haar man ook werkt: *“Ja dus mocht er een keer wat wegvallen. Dan heb ik ook zoiets van nou laat maar even weg, want mijn man heeft ook een goede baan, dus dat om dat geld hoef ik het eigenlijk niet te doen.”* Respondent 4 heeft ook geen financiële zorgen omdat hij en zijn vrouw allebei werken: *“Ja, ik werk met mijn vrouw samen doen. We hebben geen problemen met die geld.”* Bij de meeste parttime werkende respondenten wordt inkomenszekerheid bevorderd door het inkomen van een werkende partner. Ondanks dat Kremer et al. (2017) beweren dat deze afhankelijkheid belastend kan zijn, heeft geen enkele respondent hierover zorgen geuit.

Respondenten van wie de partner ook een inkomen heeft, ontvangen geen extra inkomen in de vorm van uitkeringen of toeslagen. Eén respondent ontvangt naast inkomen uit werk ook huurtoeslag en een anw-uitkering. Zij geeft aan dat zij maandelijks niet meer dan €1458,- moet verdienen, want dan moet ze het terugbetalen. Het gaat om respondent 11: *“Maximaal tot €1458,- bruto als jij na die bedrag wordt af of terugbetalen. Van werk bijvoorbeeld als €1458,- gaat niks af maar nadat bedrag elke euro daarom moet ik zorgen dat ik niet daar boven grens.”* Daarom werkt ze de uren die ze werkt en niet meer. Samen met dat inkomen, de huurtoeslag en de anw-uitkering kan zij goed voorzien in haar levensonderhoud en één per jaar op vakantie naar Marokko.

Deze respondenten bevinden zich niet in een situatie waarin ze nauwelijks kunnen rondkomen. Bij een financiële tegenslag, zoals een kapotte auto, zijn ze goed in staat om dit zelf op te vangen. Er is bijvoorbeeld spaargeld aanwezig. Zo zegt respondent 3: *“Omdat ik dus zoveel werk hebben wij nou dus nou ja, wel met behulp van een beetje financiering, wil niet al het spaargeld opmaken, maar hebben nu een auto gekocht.”* Wel zegt ze daarbij dat dit niet kon als haar man als enige van hun twee had gewerkt. Respondenten gaan weekendjes weg en (meermaals) op vakantie per jaar. Dit geeft aan dat ze de financiële ruimte hebben om leuke dingen te doen, die ze waarschijnlijk zouden laten als ze krapper bij kas zaten.

4.3 Gezondheid

In dit onderdeel worden de resultaten over de gezondheid van schoonmakers besproken. Hierin komen verschillende aspecten aan bod waaronder de status van de gezondheid, zorgen om gezondheid, gezondheid en werk, beschikbare en betaalbare zorg en zorgen om de gezondheid van geliefden.

Tabel 3: Leeftijd, gezondheidsklachten en arbeidsomvang van respondenten.

Respondent	Werkgever(s)	Leeftijd	Gezondheidsklachten	Arbeidsomvang
Respondent 1	Verzekerings- en makelaarsbureau	67	n.v.t.	6 uur
Respondent 2	Schoonmaakorganisatie	26	n.v.t.	35 uur
Respondent 3	2 Schoonmaakorganisaties	61	Artrose	37,5 uur
Respondent 4	Schoonmaakorganisatie	62	n.v.t.	40 uur
Respondent 5	Schoonmaakorganisatie	57	Één oog blind	43,5 uur
Respondent 6	Schoonmaakorganisatie	51	n.v.t.	35 uur
Respondent 7	2 Schoonmaakorganisaties	63	Rugklachten	20,5 uur
Respondent 8	Schoonmaakorganisatie	60	Versleten knieën	20 uur
Respondent 9	Schoonmaakorganisatie	63	Herstellende van kanker	16 uur
Respondent 10	Stichting primair onderwijs	54	Artrose, zere voet, gevoelig voor tennisarm	12 uur
Respondent 11	2 Schoonmaakorganisaties	61	Versleten knieën, leverinfectie	17 uur
Respondent 12	Schoonmaakorganisatie	34	n.v.t.	32,5 uur

4.3.1 Status gezondheid

De gezondheid van de respondenten verschilt van elkaar, zoals al te zien is in tabel 3. Waar de één gezond is en altijd al is geweest zoals respondent 6 heeft de ander allerlei verschillende klachten van leverklachten tot versleten knieën. Respondent 6 zegt: *“Ik heb eigenlijk nooit wat gehad zeg maar qua dus ja, qua gezondheid is perfect wel, dus ja, gelukkig nog wel.”* Zo zegt respondent 12 over zijn gezondheid: *“Ja, dat is wel gewoon goed. Daar is op zich niets mis mee.”* Respondent 2 zegt hetzelfde en zou zo geen gezondheidsbelemmeringen kunnen noemen voor de toekomst. Respondent 4 is ook gezond: *“Gelukkig ben ik gezond.”* Niet alle respondenten kunnen stellen dat ze gezond zijn. Ondanks dat respondent 7 eerst zegt goed gezond te zijn komt er later in het interview naar voren dat ze last heeft van rugklachten. Respondent 8 heeft versleten knieën en respondent 3 heeft last van artrose. Respondent 11 heeft meerdere gezondheidsklachten waaronder een steeds fluctuerende leverinfectie en versleten knieën. Om in aanmerking te komen voor nieuwe knieën moet ze eerst afvallen. Hier is ze nog niet aan begonnen. Ondanks dat zegt ze dat haar gezondheid goed is: *“Ja ja, verder gezondheid goed. Alleen maar slijtage en moet ik in dieet.”* Tot slot heeft respondent 9 klachten als gevolg van een behandelingstraject tegen kanker: *“Ja ik voel het nog wel hoor, ik heb een speciaal kussen daar. Dat gaat niet meer weg zegt ze.”* Te zien is dat naarmate de respondenten ouder worden de gezondheidsklachten toenemen. Dit bevestigt wat de Bovens et al. (2023) stellen dat naarmate mensen ouder worden, hun gezondheid afneemt en ze kwetsbaarder worden.

4.3.2 Zorgen om gezondheid

Respondent 5 is in principe gezond maar is blind aan één oog. Hij maakt zich weleens zorgen over zijn goede oog: *“Je denkt altijd van als er wat met mijn rechteroog gebeurt, zoals bijvoorbeeld je moet hier de wc’s ontkalken. Dat is gewoon hartstikke gevaarlijk spul. Want het hoeft maar het minste spatje dan schrik ik en dan hang ik meteen onder de kraan om te spoelen. Dat is wel zo van dat risico*

wil je niet.” Bij respondent 7 zit dementie in de familie en zij geeft aan zich wel zorgen te maken over of zij dit ook zal krijgen.

Twee respondenten benoemen dat ze geconfronteerd zijn met mensen in hun omgeving die gezond waren en plotseling ernstig ziek werden of plotseling overlijden. Ze reflecteren op hierover op zichzelf dat gezondheid niet zomaar een gegeven is. Ondanks dat respondent 6 gezond is maakt hij zich wel eens zorgen over zijn gezondheid en zegt: *“Zo nou, dan ga je toch wel denken ja, van ja je komt natuurlijk wel in die leeftijdscategorie. Ik wil niet zeggen, risico groep maar ga je toch wel eens wat nadenken van ja je wilt met je kinderen natuurlijk nog zo lang mogelijk doorbrengen natuurlijk.”* Respondent 10 zegt: *“Je hebt van die periodes dat om je heen ook een heleboel zieken en dooien en overleden wat ja en dan denk je wel even na van jongens je moet er wel uithalen wat erin zit.”*

Verder maken de respondenten zich geen grote zorgen over hun gezondheid. Ze beseffen dat ze ouder worden en zijn in staat zichzelf aan te passen aan de eventuele klachten die ze hebben. Zoals respondent 9 moet elke middag rusten anders houdt ze de dag niet vol. Respondent 8 komt ook meer moe thuis dan eerder en dit accepteert zij. Ze zegt dat het de leeftijd is: *“Je weet dat je niet de jongste meer bent.”*

4.3.3 Gezondheid en werk & werk en gezondheid

De beleving van het werk als fysiek zwaar is verschillend onder de respondenten. Respondent 6 zegt bijvoorbeeld dat hij het werk nog lang kan volhouden en dat dit heel goed te doen is. Respondent 2 zegt het volgende: *“Het is alleen veel lopen ja zeg maar dat is het ja. Maar voor de rest is het wel gewoon goed vol te houden ja hoor ja.”* Dit zijn ook de twee relatief jongere respondenten van deze steekproef en ook twee respondenten die geen gezondheidsklachten ervaren. De meeste andere respondenten beschouwen het werk, zoals verwacht, als fysiek zwaar. Respondent 3 zegt tegen de mensen die denken dat schoonmaakwerk geen zwaar beroep is het volgende: *“Ja, dan moeten ze maar eens eventjes een keertje een weekje of een maandje met mij meelopen. Nou, dan piepen ze wel anders.”* Ze zegt dat het werk heel zwaar is. Respondent 3 werkt ook meer dan de gemiddelde schoonmaker, ze werkt 37,5 uur per week.

Ouder worden is een aspect wat mee weegt in het ervaren van het werk als fysiek zwaar. Zo zegt respondent 10: *“Dat is echt je verneemt het gewoon dat je ouder wordt. Op woensdag dat dweilen dat is pittig hoor.”* Respondent 8 merkt ook dat ze ouder wordt: *“Kijk ‘s middags doe je dan de OK en daar, dat is wel heel belastend. Dan merk je wel dat het zwaarder is en dat je ouder wordt.”* Ook wordt gesteld dat het werk heeft bijgedragen aan het krijgen van lichamelijke klachten. Respondent 7 zegt dat het werk heeft bijgedragen aan haar rugklachten. Daarbij merkt ze wel het volgende op: *“Je moet ook goed werken.”* Hiermee doelt ze op de opleiding die ze heeft gehad vanuit de werkgever die vertelt hoe je het beste kan schoonmaken met de minste fysieke belasting. Ook respondent 8 denkt dat het werk heeft bijgedragen aan het verslijten van haar knieën: *“Nou ja denk het wel, het heeft er wel*

mee te maken. OK is wel heel erg nou weer door de knieën en alles en je moet echt alles ook de wieltjes. Het is anders dan een kantoren flat.” Momenteel heeft respondent 10 last van haar voet en ze denkt dat het komt door het steeds uitstappen met het stofzuigen. Respondent 5 daarentegen stelt dat het werk juist bijdraagt aan zijn fysieke gezondheid: *“En waarschijnlijk doordat ik dit elke dag doe ruim 40 uur in de week heb ik weinig klachten omdat je je lichaam wordt gesmeerd, je zit weinig.”* Respondent 5 is daarnaast ook bewust bezig met zijn gezondheid door te sporten en gezond te eten. Respondent 1 zorgt ook door te bewegen gezond en fit te blijven: *“Ja toch wel wandelen, fietsen in beweging blijven is natuurlijk altijd goed. Ik ben altijd wel actief, dus gewoon fit zelf blijven probeer ik.”*

Het werk kan niet alleen fysiek zwaar zijn maar ook als stressvol worden ervaren. Zo weten schoonmakers nooit hoe ze een ruimte zullen aantreffen. Leidinggevenden weten voor de start van hun werkdag niet of hun team compleet is, maar het werk moet wel gedaan worden. Respondent 12 zegt hierover het volgende: *“Het is wel lastig, want soms is het echt gewoon weken zo dat je dan dat er dan niemand is, want het is heel moeilijk om dan, zeg maar een vervanging te krijgen als een persoon ziek is voor langere tijd. Schoonmaken moet eigenlijk altijd doorgaan. Ja dus eigenlijk als mensen ziek zijn dan, ja, moet je alweer een stuk taak erbij doen en dat moet wel in dezelfde tijd.”* Respondent 12 had niet tot aan zijn pensioen als leidinggevende in de schoonmaak kunnen werken vanwege de druk die hij ervoer, zegt hij. Psychische klachten vanwege monotone taken zijn niet aan de orde.

4.3.4 Beschikbare en betaalbare zorg

Van de respondenten die zorg nodig hebben heeft niemand problemen met of zorgen over het toegang krijgen tot betaalbare zorg. Respondent 7 gaat voor haar rugklachten naar een manueel therapeut waarvan ze 27 behandelingen in haar zorgpakket heeft zitten. Ze zegt dat ze er makkelijk terecht kon en dat het haar echt helpt. Respondent 9 heeft een heel behandelingstraject tegen kanker doorlopen. Er waren wat misverstanden over de locatie waar ze op controle zou moeten, maar dat heeft geen afbreuk gedaan op de behandeling zelf. Wel heeft ze het traject met de Arboarts als vervelend ervaren: *“En dan ja, dan kom je ook met zo’n arbo arts. Nou die was niet zo fijn hoor, eerst wel, maar later niet. Dreigen met 10 maanden dat ik al moest solliciteren. Nou, ik wil helemaal niet solliciteren, want ik dat werk blijven doen. Ja, die was niet fijn.”* *“Ik ben voor een jaar weer gaan werken. Ik denk, ik wil dat gezeur wil ik niet meer maar ik kon het amper doen maar ik heb het gedaan.”* Respondent 10 zoekt liever eerst zelf uit wat er aan de hand is voor ze passende zorg opzoekt: *“Ik loop niet zo snel naar de dokter nee. Ja ik weet niet. Ik pier altijd eerst zelf.”* Respondent 11 kan voor twee maanden ondersteuning krijgen bij het diëten, mocht er daarna meer nodig zijn, moet ze dit zelf betalen. Hier is ze over te spreken.

4.3.5 Zorgen om gezondheid van geliefden

Ongeacht de gezondheid van de respondent zelf zijn er ook zorgen om de gezondheid van hun geliefden. Respondent 7 neemt de zorg voor haar vader op zich. Hij woont op 84 jarige leeftijd nog op zich zelf. Hij fietst ook nog en ze maakt zich zorgen dat hij weer zou vallen met de fiets: *“Ik zou het toch echt niet willen dat hij weer bats valt en dat hij weer wat, nee.”* Onlangs heeft ze haar moeder vanwege dementie naar een verzorgingstehuis moeten verhuizen. Ze heeft haar handen vol aan zorgen en aan zorgtaken. Dit in combinatie met een verandering op het werk, er moest in- en uitgeklokt worden, is haar wel eens teveel geworden: *“Ik lees die brief en ik denk nee he, gadverdamme. Je hebt het hartstikke druk met je vader. Dus die man die komt en ik stel mij netjes voor maar ik zeg moet je eens goed luisteren moeten wij ons in- en uitklokken? Ja dat is wel de bedoeling. Nou zeg ik dan neem ik a la minuut ontslag.”* Ze is nog steeds op dezelfde plek voor dezelfde werkgever werkzaam. De man van respondent 9 heeft sinds 2003 allerlei verschillende soorten kanker gehad. Hij is afgekeurd en kan fysiek weinig meer. Ze zegt hierover: *“Natuurlijk gezondheid om hem maak ik mij ook altijd wel zorgen, want er kan zo wat gebeuren.”* Ze is er niet dagelijks mee bezig en ze probeert gewoon te genieten van het leven wat er is zegt ze. Respondent 10 maakt zich zorgen om haar schoonzusje die in het laatste stadium zit van kanker en om haar broer die hierdoor psychisch aan de grond zit: *“Ik heb een schoonzusje wat in het laatste stadium zit, zeg maar ja, kun je denk ik wel zeggen met kanker dus mijn broertje is helemaal mentaal is die ook aan de grond.”* Respondent 4 maakt zich zorgen om de gezondheid van zijn moeder die bijna 80 jaar oud is. Zijn moeder woont in Amerika waar hij dus niet zomaar naartoe kan gaan: *“En ik ben bang dat als er iets met haar gebeurt, ik moet naartoe gaan. Omdat toen mijn vader overleden is, in die tijd had ik niet zoveel geld, ik heb net huis gekocht, maar ik heb niet gegaan. Daarom kan ik ook niet naar Irak gaan naar mijn vrienden of zo. Want ik ben bang als ik naar Irak ga, er is iets gebeurt met mijn moeder, ik mogen niet naar Amerika.”* De zoon van 8 jaar van respondent 8 heeft na zijn geboorte direct een grote ingreep moeten ondergaan waar hij nog steeds regelmatig voor op controle moet. Respondent 8 blijft zich hier altijd wel zorgen om maken ondanks dat het door de jaren heen minder wordt: *“Nou, blijft altijd wel iets spannend natuurlijk, maar maak je natuurlijk elk jaar nou is het om de twee jaar eerst was het om het jaar, dan maak je natuurlijk wel elke keer iets minder druk.”*

4.4 Huisvesting

In deze paragraaf worden de resultaten over de huisvesting en eventuele zorgen daarover van de respondenten besproken. In onderstaande tabel is een overzicht te zien van de woonsituatie van de respondenten.

Tabel 4: Woonsituatie van respondenten

Respondent	Werkgever(s)	Contractvorm	Koop / huurhuis	Woont samen met
Respondent 1	Verzekerings- en makelaarsbureau	Onbepaalde tijd	Koophuis	Partner
Respondent 2	Schoonmaakorganisatie	Bepaalde tijd met uitzicht op onbepaalde tijd	Huurhuis	Partner
Respondent 3	2 Schoonmaakorganisaties	Onbepaalde tijd	Koophuis	Partner
Respondent 4	Schoonmaakorganisatie	Onbepaalde tijd	Koophuis	Partner
Respondent 5	Schoonmaakorganisatie	Onbepaalde tijd	Koophuis	Partner
Respondent 6	Schoonmaakorganisatie	Bepaald tijd (8 maanden)	Huurhuis	Partner en kinderen
Respondent 7	2 Schoonmaakorganisaties	Onbepaalde tijd	Koophuis	Partner
Respondent 8	Schoonmaakorganisatie	Onbepaalde tijd	Koophuis	Partner
Respondent 9	Schoonmaakorganisatie	Onbepaalde tijd	Koophuis	Partner
Respondent 10	Stichting primair onderwijs	Onbepaalde tijd	Koophuis	Partner
Respondent 11	2 Schoonmaakorganisaties	Onbepaalde tijd	Huurhuis	Zoon
Respondent 12	Schoonmaakorganisatie	Onbepaalde tijd	Koophuis	Vader

De verwachting was dat de meeste respondenten, vanwege hun lage inkomen, niet de middelen zouden hebben om een huis te kopen. Te zien is dat de respondenten met een tijdelijk contract in een huurwoning wonen en dat de respondenten met een vast contract in een koophuis wonen. Daarnaast woont geen enkele respondent alleen. Alle respondenten, behalve respondent 11, delen de lasten van de woning. Geen enkele respondent maakt zich zorgen over zijn of haar huisvesting, wat aangeeft dat hun stabiele woonsituatie bijdraagt aan hun algehele bestaanszekerheid. Respondent 2 zou graag willen verhuizen en een huis willen kopen maar dit geeft hem geen zorgen op het moment. Om een huis te kunnen kopen moeten hij en zijn vriendin eerst een vast contract hebben: *“Het is, ja, vrij lastig in deze tijd allemaal vind ik ja, zeg maar want ik moet eigenlijk eert een vast contract hebben en mijn vriendin ook omdat we dan überhaupt een lening kunnen afsluiten.”* Hij denkt dat dit binnen nu en twee jaar wel gaat lukken, dus daar maakt hij zich nu geen zorgen over. Respondent 12 maakt zich ook geen zorgen over zijn huisvesting. Hij woont thuis bij zijn vader en verwacht daar op de lange termijn te kunnen blijven wonen. Hij zegt wel dat het een uitdaging zou zijn om iets te vinden als hij ooit op zichzelf gaat wonen. Aangezien dit niet aan de orde is maakt hij zich daar ook geen zorgen over. Een aantal respondenten hebben de hypotheek al bijna afbetaald en hoeven zich daar dus geen zorgen over te maken. Respondent 3 zegt: *“Die hypotheek is nou dat is heel laag. We hebben toen een keer verbouwingshypotheek, maar daar hebben we eigenlijk geen lasten aan.”* Respondent 9 zegt ook geen hypotheek meer te hebben. Respondent 8 heeft zich voorbereid op langer zelfstandig thuis wonen door een huis te kiezen met een slaap- en badkamer op de begane grond. De grootste onzekerheid ten aanzien van de woonsituatie van respondent 11 is haar gezondheid: *“Ja, als blijf goed met mijn knie. Misschien blijf daar zeg maar tot 70 jaar. Ik kan daar blijven na 70 jaar.”* In de

paragraaf over het inkomen worden er geen zorgen geuit over het kunnen betalen van huur of hypotheek. Zoals daar ook te lezen is, ervaart geen enkele respondent de afhankelijkheid van een partner als belastend. Er zijn ook geen zorgen over het vinden van een woning bij een eventuele scheiding of andere grote levensgebeurtenis, omdat dit simpelweg niet aan de orde is.

4.5 Overige zorgen

De respondenten liggen over het algemeen 's nachts niet wakker van bepaalde zorgen. Respondent 6 zegt: *“Als je kinderen hebt, maak je je soms weleens druk van wat gaat het worden. Gisteren rapport gekregen, was allemaal goed.”* Respondent 9 heeft moeite met het werken met cijfers. Geld overmaken is bijvoorbeeld erg moeilijk voor haar. Hier kan ze 's nachts wel van wakker liggen: *“Ik heb altijd leerproblemen gehad, dus rekenen is voor mij altijd moeilijk lastig geweest. Ik red mij zo in het dagelijks leven maar als ik dingen moet overmaken of wat ook dat zijn best wel dingen waar ik last van kan hebben.”* Ook maakt ze zich druk over de wereldsituatie en hoe de wereld er voor haar kinderen en kleinkinderen er in de toekomst uit zou zien. Een keer ruzie of een mindere periode in de relatie met zijn of haar partner wordt genoemd maar dat wordt ook weggewuifd omdat dat ook als normaal wordt beschouwd. Merendeel van de respondenten liggen nergens wakker van en de andere respondenten hebben weleens zorgen, maar die resulteren niet in het ervaren van bestaansonzekerheid.

4.6 Levenstevredenheid

Op de vraag: *“Als je iets kon veranderen in je leven, wat zou dat dan zijn?”* Lopen de antwoorden uit een. Er valt een grote tevredenheid op te merken onder de respondenten. Respondent 8 zou graag weer in dienst zijn van haar voormalig werkgever, het ziekenhuis. Respondent 9 zou graag overweg kunnen met cijfers maar zegt over het algemeen best content te zijn met haar leven, zich ervan bewust dat het morgen anders kan zijn. Respondent 5 zou graag twee goede ogen willen hebben. Respondent 10 gaat eerder stoppen met werken om met haar man met de camper op vakantie te gaan. Ze zegt het volgende: *“Nee, ik heb eigenlijk wel een goed leven.”* Respondent 11 zegt niks te willen veranderen aan haar leven, het is goed zo. Misschien gaat ze volgend jaar wel twee keer naar Marokko. Respondent 12 beantwoordt de vraag met: *“Ja weet ik eigenlijk niet. Nee. Zoals mijn leven nu is, ben ik tevreden mee ja.”* Respondent 2 spreekt zijn ambitie uit als antwoord op de vraag en zou zich graag nog meer willen specialiseren in vloeren schoonmaken. Daarnaast zou hij ook graag een andere woning willen. Ook respondenten 1 en 3 zeggen het goed te vinden zoals het nu gaat. Respondent 4 zegt: *“Ik vind leven helemaal goed.”* Hij voegt eraan toe dat, na alles wat hij heeft meegemaakt door te moeten vluchten vanuit Irak naar Nederland, de uitdagingen die daarna kwamen relatief meevallen: *“Ja, je komt van die land naar ander land en je weet niet wat er gaat gebeuren. Soms mensen hebben doodgegaan, soms die kinderen hebben afgenomen, je weet niet wat. Maar gelukkig wij hebben allemaal elkaar. Deze was de moeilijkste tijd in mijn leven, alles. Maar alles valt mee, het is geen probleem nou. Wat er gebeurt, of een probleem dat is niks.”* Een aantal respondenten benoemen heel

duidelijk dat ze zich ervan bewust zijn dat het leven morgen anders kan zijn en dat je er dus nu van moet genieten. Om die reden heeft Respondent 10 nu al een camper gekocht en niet gewacht tot zij en haar partner met pensioen zijn. Respondent 11 zegt: *“Leven niet altijd blij, kan ook problemen he. Jij weet nooit wat gebeurt in toekomst.”* Uit deze antwoorden komen geen onzekerheden naar voren, de respondenten zijn content met hun leven zoals het is en genieten ervan.

Daarnaast is ook het perspectief waar vanuit je naar je eigen situatie kijkt, bepalend voor de ervaren onzekerheden of het kijken naar potentiële problemen in de toekomst. De respondent die gevlucht is uit Irak en een heleboel ellende heeft meegemaakt, krijg je niet zomaar van zijn a propos door een probleem. Hij is zeer tevreden met zijn leven. Hetzelfde geldt voor de respondent met veel gezondheidsklachten en een relatief laag inkomen, die na het overlijden van haar man alleen voor haar drie kinderen heeft moeten zorgen in een land waarvan ze de taal niet spreekt. Zij hoeft niks te veranderen aan haar leven. Waar voor een andere respondent hetgeen waar zij het meest van wakker heeft gelegen de afgelopen tijd is dat ze onder een andere werkgever valt.

4.7 Levensfase

De zorgen van de respondenten variëren afhankelijk van de levensfase waarin zij zich bevinden. Uit de interviews zijn drie verschillende levensfasen te onderscheiden: 1) de levensfase van vrouwen, 2) de levensfase van mannen en 3) de levensfase van jongeren. Vrouwen geven aan dat de voornaamste reden dat zij in de schoonmaak werken is omdat dit goed te combineren is met hun gezinstaken en andere taken zoals mantelzorgen. Bijna alle vrouwelijke respondenten werken parttime en benoemen andere verantwoordelijkheden naast hun werk, zoals gezinszorg, zoals besproken in de paragraaf 4.1.4 werk-privébalans. Voor hen is werk een van de verantwoordelijkheden. Mannen daarentegen, in de tweede groep, werken allemaal fulltime en benoemen geen andere taken naast hun werk. Voor hen vormt werk de belangrijkste verantwoordelijkheid. De derde groep, jongeren, richt zich voornamelijk op het opbouwen van hun leven, zoals carrièremogelijkheden en het mogelijk kopen van een huis.

Daarnaast is er een duidelijk verschil tussen jongere en oudere respondenten wat betreft gezondheid. Uit de interviews blijkt dat de oudere respondenten meer gezondheidsklachten hebben dan de jongere. Ook maken zij zich meer zorgen over de gezondheid van hun geliefden. Waar oudere respondenten vaak hun hypotheek al hebben afbetaald en geen onzekerheden ervaren op het gebied van huisvesting, staan jongere respondenten juist aan het begin van het proces van het kopen van een huis.

Deze onderscheiden levensfasen tonen aan dat de zorgen die iemand heeft sterk afhangen van de levensfase waarin diegene zich bevindt. Echter, voor alle groepen leiden deze aspecten niet tot bestaansonzekerheid.

5. Conclusie

De overheid ziet ‘slecht’ werk en inkomen als de oorzaak van bestaansonzekerheid en richt zich daarom op het bieden van meer zekerheid door bijvoorbeeld vaste contracten te promoten en het minimumloon te verhogen. Dit roept echter de vraag op of hiermee de kern van bestaansonzekerheid wordt aangepakt. In dit onderzoek zijn twee visies op bestaansonzekerheid gedefinieerd: de smalle visie en de brede visie. De smalle visie, die door de overheid wordt gehanteerd, richt zich voornamelijk op werk en inkomen als oorzaken en oplossingen voor bestaansonzekerheid. De brede visie kijkt vanuit een multidimensionaal perspectief, waarin naast werk en inkomen ook gezondheid en huisvesting van invloed zijn op het ervaren van bestaanszekerheid. Binnen deze visie hoeft werk niet per se de grootste bron van onzekerheid te zijn; het kan juist stabiliteit en houvast bieden.

Om deze visies te toetsen, is een onderzoek uitgevoerd in de schoonmaaksector, een sector die gekenmerkt wordt door de aspecten van ‘slecht’ werk zoals flexibele contracten, lage lonen, parttime werk, en fysiek zwaar werk. In totaal zijn twaalf schoonmakers geïnterviewd om de volgende onderzoeksvraag te beantwoorden: *In hoeverre ervaren schoonmakers bestaansonzekerheid? Welke rol speelt de beleving van ‘slecht’ werk daarin?*

Het onderzoek toont aan dat schoonmakers over het algemeen een hoge mate van bestaanszekerheid ervaren, ondanks de verwachte aanwezigheid van de aspecten van ‘slecht’ werk in hun werk. De respondenten hebben vaak vaste contracten en ervaren hun inkomen als stabiel en voldoende. Dit wijst op een discrepantie tussen de theoretische verwachting van hoge bestaansonzekerheid in de sector en de ervaring van de respondenten.

Hieronder zal ik toelichten in hoeverre schoonmakers bestaansonzekerheid ervaren op basis van de aspecten van de brede visie, om vervolgens te concluderen of de brede of smalle visie van toepassing is.

5.1 Werk

De meeste schoonmakers hebben, in tegenstelling tot de theoretische verwachting, een contract voor onbepaalde tijd, een vaste arbeidsomvang met een vast rooster, wat een belangrijke bijdrage levert aan hun baan zekerheid (Choonara, 2019) en daarmee ook hun bestaanszekerheid vergroot. De stabiliteit en voorspelbaarheid van hun werk geven de respondenten meer vertrouwen en zekerheid in hun dagelijkse leven, waardoor ze minder stress en zorgen ervaren over de toekomst. Oftewel, deze objectieve zekerheden spelen een grote rol in het verminderen van subjectieve onzekerheden (Tiemeijer & Keizer, 2023), ondanks de aanwezigheid van potentiële risico's zoals aanbestedingen binnen de sector. Hoewel de meeste respondenten zekerheid ervaren vanwege hun stabiele werk, zijn zij vaak hun loopbaan in de schoonmaak begonnen met minder gunstige voorwaarden, zoals een flexibel contract. Dit is een aspect van ‘slecht’ werk wat dus niet per se tot bestaansonzekerheid leidt, maar juist een opstap kan zijn naar meer stabiliteit en zekerheid.

De respondenten kiezen bewust voor de schoonmaaksector vanwege de goede aansluiting van het werk op hun persoonlijke leven, zoals gezinstaken of loopbaandoelen. Dit komt overeen met het onderzoek van Knox et al. (2015) naar hoe hotel schoonmakers hun werk beleven. Het werk biedt niet alleen inkomen, maar ook sociale contacten die de respondenten als erg belangrijk bestempelen. Werk speelt dus een grote rol in het ervaren van bestaanszekerheid van de respondenten.

5.2 Inkomen

Ondanks de relatief lage lonen in de sector, ervaren de meeste respondenten hun inkomen als stabiel en voldoende. Vaste contracten en een voorspelbaar inkomen dragen bij aan hun financiële zekerheid. Zoals al genoemd in paragraaf 5.1: Werk, zijn de respondenten hun loopbaan vaak begonnen met minder gunstige voorwaarden, niet alleen met een flexibel contract maar vaak ook met laag loon, wat één van de aspecten is van 'slecht' werk. Ondanks dat sommige schoonmakers hun loopbaan met een lager loon startten, is hun inkomen in de loop der tijd gestegen naarmate ze langer werkzaam waren. Ook hier geldt dat 'slecht' werk een opstap kan zijn naar meer stabiliteit en zekerheid.

De tevredenheid over hun salaris impliceert dat de respondenten niet financieel kwetsbaar zijn. Zoals Dekker (2016) en Kremer et al. (2017) stellen wordt ook in dit onderzoek bevestigd dat het inkomen van de partner een belangrijke rol speelt in het bieden van financiële stabiliteit, aangezien bijna alle respondenten de kosten van levensonderhoud delen. Het ontbreken van zorgen over afhankelijkheid van partnerinkomen wijst op een gevoel van financiële zekerheid. Hoewel werken voor meerdere werkgevers kan leiden tot een hogere belastingdruk, leidt dit niet tot financiële onzekerheid; de respondenten geven de voorkeur aan één werkgever, maar zijn vanwege beperkingen in beschikbare uren vaak gebonden aan meerdere werkgevers. In tegenstelling tot de verwachting maakt, op één respondent na, geen van de respondenten gebruik van het sociale zekerheidsstelsel. Deze bevindingen suggereren dat inkomen een belangrijke bijdrage levert aan de ervaren bestaanszekerheid van de schoonmakers.

5.3 Gezondheid

De gezondheid van de respondenten varieert sterk, met sommigen die gezond zijn en anderen die kampen met fysieke klachten zoals rugpijn, versleten knieën of herstel van kanker. Oudere respondenten ervaren meer gezondheidsproblemen, wat overeenkomt met de theorie dat gezondheid verslechtert naarmate men ouder wordt (Bovens et al., 2023). Het werk wordt door veel respondenten als fysiek zwaar ervaren, vooral naarmate zij ouder worden. Hoewel het werk bijdraagt aan fysieke klachten, ervaren sommige respondenten het ook als een manier om fit te blijven. Ondanks de gezondheidsklachten maken de meeste respondenten zich geen grote zorgen over hun gezondheid. Ze accepteren hun beperkingen en passen hun levensstijl aan om met deze problemen om te gaan. De meeste respondenten zijn zich bewust van de waarde van gezondheid en proberen zo goed mogelijk voor zichzelf te zorgen. De respondenten ervaren geen problemen met het verkrijgen van passende en

betaalbare zorg. Veel respondenten maken zich wel zorgen over de gezondheid van hun naasten. Deze zorgen variëren van de gezondheid van ouders tot partners tot kinderen. Deze zorgen zijn echter niet zo groot dat ze de bestaanszekerheid in negatieve zin beïnvloeden.

5.4 Huisvesting

Ondanks het grote huizen tekort (Bovens et al., 2023) wonen de meeste respondenten in een koopwoning en maken zich geen zorgen over hun huisvesting op de lange termijn. Dit wijst op een stabiele woonsituatie die bijdraagt aan hun bestaanszekerheid. Opmerkelijk is dat de respondenten met een tijdelijk contract in een huurwoning wonen, terwijl de respondenten met een vast contract in een koopwoning wonen. Ook de respondenten die een woning huren ervaren geen onzekerheden op dit gebied.

5.5 Bestaansonzekerheid

Zoals Wolf (2019) stelt ontstaat bestaansonzekerheid wanneer er geen evenwicht is tussen de hoeveelheid stress en risico's waarmee mensen te maken krijgen en hun vermogen om met deze uitdagingen om te gaan. Uit dit onderzoek blijkt dat de schoonmaaksector over het algemeen goed is voor haar werknemers; de respondenten hebben stabiele arbeidsvoorwaarden, toegang tot loopbaanmogelijkheden en enige controle over hun werktijden. Dit stelt hen in staat om hun leven goed in te richten, ondanks de bijbehorende gezondheidsrisico's. Bovendien voorzien bijna alle respondenten samen met hun partner in hun levensonderhoud, wat bijdraagt aan hun ervaren bestaanszekerheid.

De meeste respondenten zijn tevreden met hun leven en maken zich weinig tot geen zorgen over de toekomst. Ze zijn zich ervan bewust dat het leven morgen anders kan zijn en proberen daarom te genieten van het heden. Van alle respondenten uit dit onderzoek zou ik één respondent mogelijk als bestaansonzeker bestempelen. Haar gezondheid is zwak, het is maar de vraag of ze haar werk kan blijven doen en of ze door haar gezondheid kan blijven wonen waar ze woont. Haar inkomen bestaat uit een klein salaris vanuit werk, huurtoeslag en een anw-uitkering. Zij kijkt zelf niet naar haar leven als bestaansonzeker. Ze is juist tevreden met haar leven en hoeft er niks aan te veranderen. Alle andere respondenten hebben geen zorgen of problemen die een disbalans veroorzaken tussen de uitdagingen die het leven hen brengt en hun vermogen om hier mee om te gaan. Oftewel, er is geen sprake van bestaansonzekerheid onder deze respondenten.

5.6 Ondersteuning smalle visie of brede visie

Uit het onderzoek blijkt dat schoonmakers in deze steekproef over het algemeen een hoge mate van bestaanszekerheid ervaren. Hierin speelt het werk een centrale rol; vaste contracten, voorspelbare werkuren en de mogelijkheid om werk te combineren met persoonlijke verantwoordelijkheden. Daarnaast blijkt inkomen een belangrijk element te zijn; de meeste respondenten ervaren hun inkomen als voldoende om hun in basisbehoeften te voorzien, wat bijdraagt aan hun gevoel van zekerheid.

Deze bevindingen ondersteunen de smalle visie, die stelt dat werk en inkomen de belangrijkste pijlers zijn voor bestaanszekerheid.

Hoewel de schoonmaaksector vaak wordt geassocieerd met ‘slecht’ werk, geven de resultaten aan dat de kenmerken van ‘slecht’ werk, zoals flexibele contracten en een ontoereikend inkomen, minder aanwezig zijn in de huidige situaties van de respondenten. Dit lijkt echter niet altijd het geval te zijn geweest; sommige respondenten begonnen hun loopbaan in de sector met onzekere arbeidsvoorwaarden, zoals tijdelijke contracten en lagere lonen. Deze eerdere ervaringen suggereren dat ‘slecht’ werk in het begin van hun loopbaan niet noodzakelijk leidde tot bestaansonzekerheid, maar juist diende als een opstap naar meer stabiliteit en zekerheid, wat gedeeltelijk aansluit bij de brede visie.

Aangezien de respondenten nu stabiel werk en inkomen hebben, was het echter moeilijk om in dit onderzoek de brede visie volledig te evalueren. Door deze stabiliteit ontbrak de mogelijkheid om grondig te onderzoeken hoe gezondheid en huisvesting bijdragen aan bestaansonzekerheid in situaties met meer onzekerheid, zoals de brede visie benadrukt. Hoewel gezondheid een belangrijke factor is voor respondenten, ervaren ze ondanks fysieke uitdagingen geen bestaansonzekerheid door hun gezondheid. Evenmin kwam huisvesting naar voren als een bron van onzekerheid, wat suggereert dat stabiel werk en inkomen hier een beschermende rol spelen.

Samenvattend bevestigt dit onderzoek de smalle visie op bestaansonzekerheid, waarin werk en inkomen de belangrijkste factoren zijn die bestaansonzekerheid verminderen. Tegelijkertijd biedt het inzicht dat, zelfs bij de aanwezigheid van ‘slecht’ werk, er kansen zijn voor meer stabiliteit, wat gedeeltelijk de brede visie onderstreept.

6. Discussie

6.1 Beperkingen onderzoek

Dit onderzoek kent enkele belangrijke beperkingen die de interpretatie van de resultaten kunnen beïnvloeden. Ten eerste bleek tijdens de werving van respondenten dat de echt bestaansonzekereren moeilijk te bereiken waren. Veel potentiële deelnemers hadden andere prioriteiten, zoals mantelzorg of een taalbarrière, waardoor ze niet aan het onderzoek konden deelnemen. Dit kan ertoe hebben geleid dat de resultaten vooral de ervaringen van de bestaanszekereren weerspiegelen, en niet noodzakelijk de volledige doelgroep.

Daarnaast bevonden acht van de twaalf respondenten zich binnen tien jaar van hun pensioengerechtigde leeftijd, wat mogelijk heeft bijgedragen aan een eenzijdig beeld van bestaanszekerheid onder schoonmakers, namelijk dat van oudere schoonmakers. In de resultaten komt wel naar voren dat er een onderscheid is tussen de oudere respondenten en de jongere respondenten op het gebied van gezondheid bijvoorbeeld. Door deze steekproef is gezondheid als belangrijk onderwerp naar voren gekomen, wat logisch is gezien gezondheid naarmate iemand ouder wordt achteruitgaat (Bovens et al., 2023). Wellicht wanneer er meer een evenredige verdeling van leeftijden was, zouden er mogelijk verschillende perspectieven op bestaansonzekerheid naar voren zijn gekomen.

Verder blijkt dat de meeste respondenten een partner hebben en samen kunnen voorzien in hun levensonderhoud. Hierdoor weerspiegelen de resultaten voornamelijk de zekerheid van huishoudens met een gezamenlijk inkomen, wat niet representatief is voor alleenstaanden. Daarmee is het onderzoek niet te generaliseren naar de groep alleenstaanden in ‘slechte’ banen.

Ten vierde hadden vrijwel alle respondenten een vast contract met vaste uren en een stabiel inkomen. Ondanks dat veel respondenten hun schoonmaakcarrière zijn begonnen onder onzekere voorwaarden, is hun huidige situatie aanzienlijk stabiel. Dit roept de vraag op of er in hun huidige situatie nog sprake is van ‘slecht’ werk. De beperkte aanwezigheid van respondenten die onder de kenmerken van de brede visie vallen, betekent dat deze visie minder goed kon worden geëvalueerd. Dit suggereert dat de werkelijke mate van bestaansonzekerheid onder schoonmakers mogelijk niet volledig is vastgelegd in dit onderzoek.

Tot slot heb ik het onderzoek alleen uitgevoerd, wat kan hebben geleid tot eenzijdige interpretaties van de gegevens. Toekomstig onderzoek zou baat kunnen hebben bij een breder team van onderzoekers om biases te verminderen en de betrouwbaarheid van de resultaten te vergroten.

6.2 Implicaties onderzoek

De bevindingen van dit onderzoek tonen aan dat schoonmakers die zijn geïnterviewd geen bestaansonzekerheid ervaren volgens de definitie van Wolf (2019). Dit staat in contrast met de verwachtingen van de smalle visie, die stelt dat wanneer er sprake is van flexibele contracten, flexibele uren en lage lonen, dat bestaansonzekerheid het gevolg is. Hoewel de schoonmaaksector

bekendstaat om het gebruik van dergelijke contracten, blijken de respondenten in dit onderzoek voornamelijk stabiele werk- en inkomensvoorwaarden te hebben, zoals vaste contracten en voorspelbare uren. Zoals in de conclusie al is genoemd, begonnen sommige respondenten hun schoonmaakcarrière met minder gunstige arbeidsvoorwaarden, wat suggereert dat ‘slecht’ werk niet automatisch tot bestaansonzekerheid leidt, maar juist een weg kan zijn naar stabiliteit en zekerheid. Aangezien de huidige situatie van de respondenten stabiel is, was het echter moeilijk om in dit onderzoek de brede visie volledig te toetsen en geeft het onderzoek ondersteuning voor de smalle visie.

Er zijn twee verklaringen te identificeren waarom de brede visie op bestaansonzekerheid in dit onderzoek niet volledig kon worden geëvalueerd:

Verklaring 1

Een mogelijke verklaring voor het ontbreken van ervaren bestaansonzekerheid onder de respondenten is dat de groep schoonmakers die wél met deze problematiek kampt, buiten het bereik van het onderzoek is gebleven zoals reeds omschreven in de paragraaf over de beperkingen van het onderzoek. Om een volledig beeld te krijgen van de relatie tussen werk en bestaansonzekerheid, zou vervolgonderzoek zich moeten richten op het horen van degenen die mogelijk het meest kwetsbaar zijn, maar die in dit onderzoek niet zijn bereikt. Dit vraagt om een gerichte aanpak, waarbij specifieke aandacht wordt besteed aan de groepen die mogelijk buiten beeld blijven, zoals alleenstaanden of werkenden met tijdelijke contracten.

Verklaring 2

Een andere mogelijke verklaring is dat de problematiek van bestaansonzekerheid zich voornamelijk afspeelt onder mensen die geen werk hebben. In het SCP rapport ‘Eigentijdse ongelijkheid’ worden zeven sociale klassen onderscheiden. De onderste klasse, het precariaat, is de klasse met het minste kapitaal op zowel sociaal als economisch vlak en dus de groep waar het ervaren van bestaansonzekerheid het meest waarschijnlijk is. Dit is de klasse die niet werkt en bestaat uit mensen die gepensioneerd zijn en uit mensen die geen betaald werk verrichten vanwege arbeidsongeschiktheid (Vrooman et al., 2023). Onder de klasse die daarboven staat, de onzekere werkenden, vallen de schoonmakers van deze steekproef ook niet. De groep onzekere werkenden kent veel mensen met tijdelijke contracten en werklozen. De klasse waar de respondenten uit dit onderzoek onder geschaard kunnen worden is de middenklasse. In deze groep komen bijna geen werklozen voor en de werkenden hebben vaak een vast contract (Vrooman et al., 2023).

Deze bevinding heeft belangrijke implicaties voor het huidige overheidsbeleid. Het beleid is sterk gericht op het bevorderen van lonende werkgelegenheid en het bieden van zekerheid aan werkenden, met als onderliggende aanname dat werk de sleutel is tot bestaanszekerheid (Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, 2023). Echter, als bestaansonzekerheid zich voornamelijk voordoet onder

niet-werkenden, dan schiet dit beleid tekort in het aanpakken van het probleem bij de kern. Daarbij bestaat het risico dat door het huidige beleid de kloof tussen werkenden en niet-werkenden wordt vergroot, waarbij de meest kwetsbare groep, de onzekere of niet-werkenden, steeds verder verwijderd raakt van de arbeidsmarkt en daardoor nog meer bestaansonzekerheid ervaart.

De resultaten van dit onderzoek laten een duidelijke kloof zien tussen het perspectief van de overheid en de ervaringen en behoeften van de schoonmakers in de praktijk.

Een duidelijk voorbeeld van de kloof tussen beleid en realiteit is het feit dat meer uren werken in de schoonmaak niet altijd loont. Schoonmakers die meer gaan werken, door bijvoorbeeld bij een tweede werkgever te gaan werken, lopen het risico toeslagen of uitkeringen te verliezen. Of ze moeten over het inkomen bij de tweede werkgever dusdanig veel belasting over hun salaris afdragen dat het eigenlijk niet loont om een tweede baan te nemen. Beide situaties kunnen hun inkomenssituatie verslechteren in plaats van verbeteren. Deze discrepantie illustreert dat de maatregelen die bedoeld zijn om financiële zekerheid te bieden, in sommige gevallen het tegenovergestelde effect kunnen hebben.

Een ander voorbeeld betreft de vrouwelijke respondenten uit dit onderzoek. Hoewel de overheid zich richt op het vergroten van de economische zelfstandigheid van vrouwen (Kremer et al., 2017), ervaren geen van de vrouwelijke respondenten onzekerheid of afhankelijkheid van hun partner. Dit suggereert dat het beleid om economische zelfstandigheid te bevorderen mogelijk niet altijd aansluit bij de behoeften van vrouwen in de schoonmaaksector. Zij combineren vaak hun werk met andere verantwoordelijkheden zoals gezinstaken en mantelzorg. Deze vrouwen zien hun werk niet als middel om economische zelfstandigheid te bereiken, maar eerder als een manier om hun gezamenlijke inkomen aan te vullen en sociale contacten op te doen.

Deze voorbeelden onderstrepen de kloof tussen de intenties van de overheid en de daadwerkelijke ervaringen van de mensen die zij probeert te ondersteunen. Hoewel het beleid gericht is op het verminderen van bestaansonzekerheid door te focussen op werk en inkomen, zoals de smalle visie stelt, blijkt uit bovenstaande, dat het succes van maatregelen afhangt van hoe goed ze aansluiten op de behoeften en de realiteit van schoonmakers. Om effectief te zijn, moet het beleid beter afgestemd worden op de werkelijke omstandigheden van werkenden in sectoren zoals de schoonmaak.

Om de rol van ‘slecht’ werk binnen bestaansonzekerheid beter te begrijpen, is het van belang om een nog beter begrip te krijgen van wat bestaansonzekerheid precies inhoudt, hoe het ontstaat en welke mensen er door getroffen worden en welke behoeftes zij hebben. Hoewel dit onderzoek voornamelijk de smalle visie ondersteunt, blijft het belangrijk om de brede visie in vervolgonderzoek mee te nemen. Het is niet alleen interessant om te begrijpen hoe onzekere beginsituaties kunnen evolueren naar een stabiel bestaan, maar ook essentieel omdat de groep die daadwerkelijk met bestaansonzekerheid kampt, mogelijk niet is vertegenwoordigd in dit onderzoek. Toekomstig onderzoek moet zich richten

op het bereiken van meer diverse groepen, waaronder mensen met ‘slechte’ banen, om een vollediger beeld te krijgen van hoe factoren als gezondheid en huisvesting bijdragen aan bestaansonzekerheid. Zo kan een meer gebalanceerde en inclusieve benadering ontwikkeld worden om deze problematiek effectief aan te pakken, waarbij de kloof tussen overheidsbeleid en de realiteit waarin mensen leven zo klein mogelijk wordt.

Literatuurlijst

- Ballafkih, H., Zinsmeister, J. (2020). De behoeften van het precariaat: alleen betaald werk is onvoldoende. *TPEdigitaal*, 14(2), 1-15.
https://pure.hva.nl/ws/files/6965414/de_behoeften_van_het_precariaat_alleen_betaald_werk_is_onvoldoende.pdf
- Bekker, S., & Mailand, M. (2019). The european flexicurity concept and the dutch and danish flexicurity models: how have they managed the great recession? *Social Policy & Administration*, 53(1), 142-155. <https://doi.org/10.1111/spol.12441>
- Bos, J., Lammers, S., Verberk-de Kruik, M. (2018). Koopkrachtontwikkeling van huurders en kopers 2017-2021. Een onderzoek naar de koopkrachtontwikkeling van huurders en kopers. Utrecht, Nibud <https://woonraadsel.nl/publicatie/nibud-koopkrachtontwikkeling-huurders-kopers>
- Bovens, M.A.P., Tiemeijer, W.L., Keizer, A.G., Hulscher, S.J.M.H., De Boer, T., Codrington, P. (2023). Grip. Het maatschappelijk belang van persoonlijke controle. Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid. <https://www.wrr.nl/publicaties/rapporten/2023/11/30/grip>
- Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Bregman, R., (2013). Waarom arme mensen domme dingen doen. De Correspondent. <https://decorrespondent.nl/511/waarom-arme-mensen-domme-dingen-doen/0039b24a-6c63-0b6b-3d6b-197ced5344c4>
- Campbell, I., & Price, R. (2016). Precarious work and precarious workers: towards an improved conceptualisation. *The Economic and Labour Relations Review*, 27(3), 314–332.
<https://doi.org/10.1177/1035304616652074>
- CBS Statline. (2023a). Onderwijsniveau werkzame beroepsbevolking en schoonmaaksector. <https://opendata.cbs.nl/statline#/CBS/nl/dataset/85276NED/table?ts=1724512707069>
- CBS Statline. (2023b). Flexibele arbeidsovereenkomsten werkzame beroepsbevolking en schoonmaaksector. <https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/85278NED/table?ts=1724513623946>
- Centraal Bureau voor de Statistiek (2023a). Ouderen. Centraal Bureau Voor de Statistiek. <https://www.cbs.nl/nl-nl/visualisatie/dashboard-bevolking/leeftijd/ouderen>
- Centraal Bureau voor de Statistiek (2023b). Arbeidsmarkt zorg en welzijn. Centraal Bureau Voor de Statistiek. <https://www.cbs.nl/nl-nl/dossier/arbeidsmarkt-zorg-en-welzijn>

- Choonara, J. (2019). Insecurity, Precarious Work and Labour markets. In *Springer eBooks*.
<https://doi.org/10.1007/978-3-030-13330-6>
- College voor de Rechten van de Mens (2016). Armoede, sociale uitsluiting en mensenrechten, jaarlijkse rapportage. Utrecht, College voor de Rechten van de Mens.
<https://publicaties.mensenrechten.nl/publicatie/6dab1ad8-5fdd-4a4d-9fcc-b446f429ff6e>
- Commissie Regulering van Werk (2020). *In wat voor land willen wij werken?*
<https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/verslagen/detail?id=2020Z01089&did=2020D02292>
- De Beer, P., Van der Gaag, S. (2019). Werk- en inkomensonzekerheid zijn steeds ongelijker verdeeld.
https://www.deburcht.nl/app-download/?item_id=48
- Dekker, R., Muffels, R., Wilthagen, T. (2010). Werkzekerheid in plaats van baanzekerheid? Het Nederlandse arbeidsmarktbeleid in dynamisch perspectief. In R. Batenburg, & P. de Beer (editors), *Arbeid in crisis?* (63-77). Boom Lemma uitgevers.
- Dekker, R. (2016). Werkzekerheid: wat is het? In T. Wilthagen & R. Peijen (red.), *Samenwerken aan werkzekerheid* (pp. 23-31). NBBU.
- Evans, N. (2022). Coping with Gendered Welfare Stigma: Exploring Everyday Accounts of Stigma and Resistance Strategies among Mothers Who Claim Social Security Benefits. *Social Policy and Society*, 21(4), 690-700. <https://doi.org/10.1017/s1474746422000070>
- Franken, M., Kuiper, C., van der Sanden, P. (2022). *Bestaanszekerheid onder druk. De stand van zaken. Movisie: kennis en aanpak van sociale vraagstukken*.
<https://www.movisie.nl/publicatie/bestaanszekerheid-onder-druk>
- Franssen, M., van der Horst, H., van Berkel, J. (2022). *Onderzoek naar de impact van armoede*.
<https://www.movisie.nl/artikel/onderzoek-naar-impact-emoties-armoede>
- Grootegoed, E., Winsemius, A., Noordegraaf-Eelens, L., Dannenberg, E. (2022). Gezondheidsachterstanden aanpakken bij de bron: minder leefstijl, meer bestaanszekerheid. *TSG – Tijdschrift voor Gezondheidswetenschappen*, 100(S1), 32-35.
<https://doi.org/10.1007/s12508-022-00332-3>
- Harnacke, C., Fitzpatrick, H., Felten, H., Schaijk, R. (2023). *Verkenning stigma en bestaanszekerheid*. Movisie. <https://www.movisie.nl/publicatie/verkenning-stigma-bestaanszekerheid>
- Hennink, M., Hutter, I., Bailey, A. (2020). *Qualitative Research Methods*. SAGE.

- Hoff, S., Van Hulst, B., Wildeboer Schut, J.M., Goderis, B. (2019). *Armoede in kaart 2019*. Monitor | Sociaal en Cultureel Planbureau.
<https://www.scp.nl/publicaties/monitors/2019/09/03/armoede-in-kaart-2019>
- Hosper, K., van Loenen, T., (2021). Leven met ongezonde stress.
<https://www.pharos.nl/kennisbank/leven-met-ongezonde-stress/>
- Houwing, H. (2010). *A Dutch approach to flexicurity? Negotiated change in the organization of temporary work*.
https://www.bollettinoadapt.it/old/files/document/6512FLEXICURITY_2010.pdf
- Huisman, C. (2020). *Huren wordt steeds onzekerder – Rooilijn*. Rooilijn.
<https://www.rooilijn.nl/artikelen/huren-wordt-steeeds-onzekerder/>
- Julià, M., Vanroelen, C., Bosmans, K., Van Aerden, K., & Benach, J. (2017). Precarious employment and quality of employment in relation to health and well-being in europe. *International Journal of Health Services*, 47(3), 389–409. <https://doi.org/10.1177/0020731417707491>
- Kalleberg, A.L. (2011). *Good jobs, bad jobs: the rise of polarized and precarious employment systems in the united states, 1970s to 2000s*. Russel Sage Foundation.
- Kalleberg, A.L., Vallas, S.P. (2018). Probing precarious work: theory, research, and politics. *Research in the Sociology of Work*, 31, 1-30. doi:10.1108/S0277-283320170000031017
- Klandermans, B., Hesselink, J. K., & van Vuuren, T. (2010). Employment status and job insecurity: on the subjective appraisal of an objective status. *Economic and Industrial Democracy*, 31(4), 557–577. <https://doi.org/10.1177/0143831X09358362>
- Klandermans B, Van Vuuren T, and Jacobson D (1991). Employees and job insecurity. In: Hartley J, Jacobson D, Klandermans B, and Van Vuuren T (eds) *Job Insecurity: Coping with Jobs at Risk*. London: Sage, 40–64.
- Knox, A., Warhurst, C., Nickson, D., Dutton, E. (2015). More than a feeling: using hotel room attendants to improve understanding of job quality. *International Journal of Human Resource Management*, 26(12), 1547-1567. <https://doi.org/10.1080/09585192.2014.949818>
- Kremer, M., Went, R., Knottnerus, A. (2017). *Voor de zekerheid. De toekomst van flexibel werkenden en de moderne organisatie van arbeid*. Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid.
<https://www.wrr.nl/publicaties/verkenningen/2017/02/07/voor-de-zekerheid>

- Mares, A. (2024). *De Nederlandse Economie in 2023*. Centraal Bureau Voor de Statistiek.
<https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/de-nederlandse-economie/2024/de-nederlandse-economie-in-2023>
- Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. (2024a). *Van overleven naar bloeien: bestaansonzekerheid voorkomen en verminderen*. Advies | Raad Voor Volksgezondheid en Samenleving. <https://www.raadrvs.nl/documenten/publicaties/2024/02/15/van-overleven-naar-bloeien>
- Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. (2024b). *Gezichten van een onzeker bestaan*. Publicatie | Raad Voor Volksgezondheid en Samenleving. <https://www.raadrvs.nl/gezichten-van-een-onzeker-bestaan/documenten/publicaties/2021/04/07/gezichten-van-een-onzeker-bestaan>
- Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. (2023, 19 september). *Prinsjesdag 2023: maatregelen voor meer bestaanszekerheid*. Nieuwsbericht | Rijksoverheid.nl. <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2023/09/19/prinsjesdag-2023-maatregelen-voor-meer-bestaanszekerheid#:~:text=Het%20kabinet%20maakt%20in%20de,maximaal%20%E2%82%AC%20416%20per%20jaar>.
- Ministerie van Algemene Zaken. (2023a). *Troonrede 2023*. Toespraak | Het Koninklijk Huis. <https://www.koninklijkhuis.nl/documenten/toespraken/2023/09/19/troonrede-2023>
- Ministerie van Algemene Zaken. (2023b). *Kabinet wil bestaanszekerheid vergroten door vereenvoudigen inkomensondersteuning*. Nieuwsbericht | Rijksoverheid.nl. <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2023/12/08/kabinet-wil-bestaanszekerheid-vergroten-door-vereenvoudigen-inkomensondersteuning>
- Ministerie van Algemene Zaken. (2024, 23 juli). *Bedragen minimumloon 2024*. Minimumloon | Rijksoverheid.nl. <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/minimumloon/bedragen-minimumloon/bedragen-minimumloon-2024>
- Movisie (2022). *Werken aan bestaanszekerheid*. Gemeenten aan de slag vanuit perspectief van inwoners. <https://www.movisie.nl/sites/movisie.nl/files/2022-06/Werken-aan-bestaanszekerheid-2022.pdf>
- Mullainathan, S., Shafir, E. (2013). *Scarcity: why having too little means so much*. <http://ci.nii.ac.jp/ncid/BB16918324>

Nederlandse Rechtsstaat (2024). Artikel 20 – Bestaanszekerheid.

<https://www.nederlandrechtsstaat.nl/grondwet/inleiding-bij-hoofdstuk-1-grondrechten/artikel-20-bestaanszekerheid/>

NOS. (2023, 5 november). *Bestaanszekerheid is een belangrijk thema voor veel kiezers* [Video].

NOS. <https://nos.nl/collectie/13960/video/2496803-bestaanszekerheid-is-een-belangrijk-thema-voor-veel-kiezers>

NOS. (2024, 9 maart). *Waarom we in de zorg écht een probleem krijgen* [Video].

NOS. <https://nos.nl/nieuwsuur/video/2512038-waarom-we-in-de-zorg-echt-een-probleem-krijgenNon>,

Nowell, L.S., Norris, J.M., White, D.E., & Moules, N.J. (2017). Thematic analysis. *International Journal of Qualitative Methods*, 16(1), 160940691773384.

<https://doi.org/10.1177/1609406917733847>

Non, M., Van Der Torre, A., Mot, E., Eggink, E., Bakx, P., Douven, R. (2015). Keuzeruimte in de langdurige zorg: Veranderingen in het samenspel van zorgpartijen en cliënten. Centraal Planbureau | Sociaal en Cultureel Planbureau.

<https://www.scp.nl/publicaties/publicaties/2015/10/22/keuzeruimte-in-de-langdurige-zorg>

OECD Better Life Index, (z.d.). <https://www.oecdbetterlifeindex.org/#/00000000500>

RAS. (2024). *Wat is contractwisseling?* – RAS. [https://www.ras.nl/cao/contractswisseling/wat-is-contractswisseling/#:~:text=De%20nieuwe%20werkgever%20\(die%20door,5%20jaar%20op%20het%20object.](https://www.ras.nl/cao/contractswisseling/wat-is-contractswisseling/#:~:text=De%20nieuwe%20werkgever%20(die%20door,5%20jaar%20op%20het%20object.)

Roose, H., & Meuleman, B. (2021). *Kennis maken : methodologie voor sociale wetenschappers*. Skribis.

Rouwenhorst, D., Van Wessel, C. (2023). *Actualisatie Sectoranalyse 2023*. Raad voor

Arbeidsverhoudingen in de schoonmaak- en glazenwassersbranche. <https://www.ras.nl/wp-content/uploads/2023/06/Actualisatie-sectoranalyse-2023-DEF.pdf>

Schoonmakend Nederland (2023). *Dit zijn de nieuwe loontabellen 2023-2024*.

<https://www.schoonmakendnederland.nl/kennisbank/artikel/2023/07/14/Dit-zijn-de-nieuwe-loontabellen-2023-2024>

Schoonmakend Nederland (2024). Scholingsfonds & loopbaancoach.

<https://www.schoonmakendnederland.nl/scholingsfonds-loopbaancoach>

Shenton, A.K. (2004). Strategies for ensuring trustworthiness in qualitative research projects.

Education for Information, 22(2), 63-75. <https://doi.org/10.3233/efi-2004-22201>

- 's Jongers, T. (2024a). We moeten het wat meer over bestaansonzekerheid hebben. *Socialisme & Democratie*. 81(1) 2024 76-81
- 's Jongers, T. (2024b). *Bestaanszekerheid is geen geldkwestie*. De Correspondent. <https://decorrespondent.nl/15101/bestaanszekerheid-is-geen-geldkwestie/f4ab0857-1f59-072f-0d16-28d0ab33ab7e>.
- Sociaal-Economische Raad (2021). Zekerheid voor mensen, een wendbare economie en herstel van de samenleving. In *Sociaal-economisch Beleid 2021-2025* <https://www.ser.nl/-/media/ser/downloads/adviezen/2021/sociaal-economisch-beleid-2021-2025.pdf>
- Stolk, G. (2024). Bestaanszekerheid in 2022 op hoogste niveau ooit. *Centraal Bureau Voor de Statistiek*. <https://www.cbs.nl/nl-nl/corporate/2024/15/bestaanszekerheid-in-2022-op-hoogste-niveau-ooit>
- Stronks, K., Verweij, M. (2019). Evident onrechtvaardige gezondheidsachterstanden: een nieuw startpunt voor gezondheidsbeleid. *PodiumBioeth*. 2019;26(2):29-31
- Tiemeijer, W., Keizer, A. (2023). *Onzekerheid, maatschappelijk onbehagen en persoonlijke controle. Een conceptuele en empirische analyse*. In Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid, Working Paper. <https://www.wrr.nl/publicaties/working-papers/2023/05/08/onzekerheid-maatschappelijk-onbehagen-en-persoonlijke-control>
- Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen (2023). *Schoonmaak in beeld*. https://www.werk.nl/imagesdxa/schoonmaak_januari2023_tcm95-444321.pdf
- Van Den Berg, M. (2021). *Werk is geen oplossing*. Amsterdam University Press.
- Van Den Enden, G., Veerman, N. (2024). Geldzaken in de praktijk 2024. Het leven betaalbaar. Nationaal instituut voor budgetvoorlichting. <https://www.nibud.nl/onderzoeksrapporten/rapport-geldzaken-in-de-praktijk-2024/>
- Van Der Gaag, S. (2018). *Als je er wat op te zeggen hebt... Individuele en collectieve arbeidsrelaties van precair werkenden in beeld*. De Burcht Wetenschappelijk Bureau voor de Vakbeweging. <https://www.deburcht.nl/wetenschappelijk-bureau/publicaties/>
- Van Der Noordt, M., IJzelenberg, H., Droomers, M., Proper, K.I. (2014). Health effects of employment: a systematic review of prospective studies. *Occupational and Environmental Medicine*, 71(10), 730. <https://doi.org/10.1136/oemed-2013-101891>
- Van Middelkoop, M., Schilder, F. (2017). Middeninkomens op de woningmarkt. Ruimte op een krap speelveld. Den Haag, Planbureau voor de Leefomgeving.

<https://www.pbl.nl/publicaties/middeninkomens-op-de-woningmarkt-ruimte-op-een-krap-speelveld>

Van Rijn, R.M., Robroek, S.J.W., Brouwer, S., Burdorf, A. (2014). Influence of poor health on exit from paid employment: a systematic review. *Occupational and Environmental Medicine*, 71(4), 295-301. <https://doi.org/10.1136/oemed-2013-101591>

VNG & Divosa. (2021). De waarde van het sociaal domein. Een slimme investering in bestaanszekerheid, kansengelijkheid en gezondheid. https://vng.nl/sites/default/files/2021-04/de-winst-van-het-sociaal-domein_def.pdf

Vrooman, C. (2016). *Meedoen in onzekerheid: verwachting over participatie en protectie*. <https://www.uu.nl/sites/default/files/fsw-vrooman-oratie.pdf>

Vrooman, C., Boelhouwer, J., Iedema, J., Van Der Torre, A. (2023). Eigentijdse ongelijkheid. In *Vershil in Nederland 2023*. Sociaal en Cultureel Planbureau. <https://www.scp.nl/publicaties/publicaties/2023/03/07/eigentijdse-ongelijkheid>

Weterings, A., Middeldorp, M., Van den Berge, M. (2018). Werkzekerheid na werkloosheid: een loopbaanperspectief. *Tijdschrift Voor Arbeidsvraagstukken*, 34(4). <https://doi.org/10.5117/2018.034.004.003>

Wilthagen, T., Tros, F. (2004). The concept of ‘flexicurity’: A new approach to regulating employment and labour markets. *Transfer: European Review of Labour and Research*, 10(2), 166-186.

Wilthagen, T. (2008). Werkzekerheid: de zekerheid van de toekomst. *Tijdschrift voor Arbeidsvraagstukken*, 24(4). <https://doi.org/10.5117/2008.024.004.004>

Wolf, J. (2002). Een kwestie van uitburgering. Oratie. Amsterdam: SWP

Wolf, J. (2019). *Moeite met burgers die moeite hebben zichzelf te redden*. <https://sociaalweb.nl/nieuws/moeite-met-burgers-die-moeite-hebben-zichzelf-te-redden-1/>

Zorginstituut Nederland (2020). *Samenwerken aan passende zorg: de toekomst is nú*. <https://www.zorginstituutnederland.nl/publicaties/adviezen/2020/11/27/advies-samenwerken-aan-passende-zorg-de-toekomst-is-nu>

Bijlage 1: Interview protocol

Introductie interview

Hoi, ik ben Marleen en ik ben een sociologie student. Voor mijn afstudeeronderzoek kijk ik naar de rol van werk in het leven van schoonmakers. Volgens het UWV en het CBS is werken in de schoonmaaksector vaak onzeker vanwege lage lonen, flexibele contracten en onzekere uren. Ik wil graag weten hoe schoonmakers dit zelf ervaren en of het werk de grootste onzekere factor in hun leven is, of dat er ook andere zorgen zijn.

Omdat jij als schoonmaker werkt, zou ik je graag interviewen hierover. Voor we beginnen wil ik je vragen of je het goed vindt dat ik het gesprek opneem, zodat ik geen informatie mis. Het gaat om een geluidsopname en geen video-opname. De opname van het gesprek schrijf ik vervolgens woord voor woord uit. Jouw informatie verwerk ik anoniem; ik gebruik geen namen, werkgevers, plaatsen of andere kenmerken die naar jou te herleiden zijn. Ik verwijder deze kenmerken uit de transcripten. Daarnaast zullen bestandsnamen ook niet te herleiden zijn.

Voorbeeld laten zien:

Niet geanonimiseerd

Laura: Mijn naam is Laura en ik werk sinds 2020 als schoonmaker bij Asito.

Geanonimiseerd

Respondent: Mijn naam is [naam] en ik werk sinds [jaartal] als schoonmaker bij [bedrijf].

Alles wat je aan mij vertelt, zal vertrouwelijk worden behandeld. Alleen mijn afstudeerbegeleider van de Rijksuniversiteit Groningen en ik hebben toegang tot de opname en de transcripten. De gegevens worden alleen gebruikt voor mijn afstudeeronderzoek en worden verwijderd zodra ik ben afgestudeerd. Het opnemen van de interviews helpt mij om de informatie zo nauwkeurig mogelijk te verwerken.

Belangrijk om te weten is dat je op elk moment kunt stoppen met het interview en dat je niet verplicht bent om vragen te beantwoorden. Er zijn geen consequenties verbonden aan het stoppen of het niet beantwoorden van vragen. Jouw deelname is volledig vrijwillig.

Als je hiermee akkoord bent heb ik ook nog formeel je akkoord nodig. Alles wat we net besproken hebben staat ook in dit formulier. Als je deze tekent geef je formeel toestemming om deel te nemen aan het onderzoek en de opname van het gesprek. Lees het rustig door en als je vragen hebt stel die gerust. Tijdens het interview mag je natuurlijk ook vragen stellen.

Ik hoop dat je wil deelnemen aan het interview. Je helpt er mij voor mijn scriptie mee, ik denk dat het ook zal bijdragen aan het beleid. De bedoeling van mijn scriptie is dat beleidsmakers en werkgevers

meer inzicht krijgen in hoe schoonmakers leven en denken. Je geeft door aan het onderzoek bij te dragen stem aan je beroepsgroep.

Interviewschema

Introductie vragen

1. Kan je wat over jezelf vertellen?

Doel: Achtergrondinformatie verzamelen om de context van de respondent beter te begrijpen.

2. Hoe ziet je loopbaan er tot nu uit? (Welke soort banen)

Doel: Inzicht krijgen in de werkgeschiedenis van de respondent.

3. Hoe ben je in de schoonmaaksector terecht gekomen?

Doel: Motivaties en omstandigheden ontdekken die hebben geleid tot het werken in de schoonmaaksector.

4. Hoe ziet een typische werkdag er voor je uit? (Kan je een voorbeeld geven van een recente werkdag, van begin tot eind?)

Doel: Begrip krijgen van de dagelijkse routine en taken van de respondent.

Kernvragen

5. Wat zijn momenteel je grootste uitdagingen?

Doel: Identificeren van de grootste zorgen en stressfactoren in het leven van de respondent. Wat een brede ingang kan bieden tot alle vormen van bestaansonzekerheid die ze ervaren.

Topic lijst

Werk

- Hoe beïnvloedt werk je dagelijkse leven? (Welke rol speelt werk in je leven? Groot/klein, waarom?)
- Hoe zou je de stabiliteit van je huidige werk omschrijven? (Voel je je zeker over je baan op de lange termijn?)
- Maak je je zorgen over de duur van uw dienstverband? Kun je daar meer over vertellen waarom wel of niet? (risico verliezen van baan, het opnieuw vinden van een baan, lange termijn mogelijkheden op de arbeidsmarkt: ontwikkelmogelijkheden)

Inkomen

- Hoe stabiel ervaar je je inkomen? Bijvoorbeeld, als je denkt aan je inkomen, wat zijn de grootste zorgen die je hebt? (voorziet het in basisbehoeften, of voorziet partner hierin, rol van sociaal zekerheidsstelsel: obstakels bij aanvragen uitkeringen of toeslagen)
- Kan je omschrijven hoe onzekerheden over je inkomen je dagelijks leven beïnvloeden?

Gezondheid

- Kan je wat vertellen over de stabiliteit van je gezondheid? Hoe beïnvloedt dit je werk? (gezonder kunnen blijven werken tot pensioen?)
- Kan je omschrijven over hoe je de beschikbaarheid en betaalbaarheid van gezondheidszorg ervaart? (Heb je ooit problemen gehad met het verkrijgen van de zorg die je nodig hebt?)

Huisvesting

- Hoe ziet je huidige woonsituatie eruit? (tijdelijk of vast, betaalbaar, beschikbaar, gezonde huisvesting, reisafstand naar werk/familie)
- Welke specifieke zorgen heb je over je huisvesting? Hoe beïnvloeden deze onzekerheden je dagelijks leven?

Afsluitende vragen

- Waar lig je 's nachts wakker van? (We hebben verschillende onderwerpen besproken, werk gezondheid, huisvesting. Lig je wel eens wakker van één van die problemen? Zo ja, van welke?)

Doel: Identificeren van de grootste zorgen en stressfactoren in het leven van de respondent.

- Als je één ding kon veranderen aan je situatie dat je leven beïnvloedt, wat zou dat dan zijn?
- Waar ben je op het moment het meest content over?
- Zijn er nog onderwerpen niet aan bod geweest waar je graag nog wat over wilt zeggen?
- Hoe heb je het interview ervaren?

Dit waren mijn vragen voor je. Zou je het erg vinden als ik je later nog een vraag stel? Bijvoorbeeld als ik ons gesprek van vandaag terugluister en beseft dat ik iets vergeten ben? [Als dat goed is, bewaar ik je telefoonnummer/e-mailadres zodat ik nog contact met je op kan nemen hierover. Vind je dat goed?] Als je besluit dat je na het interview niet wilt deelnemen aan het onderzoek, laat het me dan binnen twee weken weten en dan zal ik de gegevens verwijderen.

Ik wil je heel erg bedanken voor je deelname, ik waardeer het echt en wens je veel succes in de toekomst.

Bijlage 2: Informatiebrief

Beste meneer/mevrouw,

Mijn naam is Marleen Bosch en ik ben student sociologie aan de Rijksuniversiteit Groningen. Voor mijn master doe ik onderzoek. Ik wil graag uitleggen waar het onderzoek over gaat en wat ik van u vraag, zodat u kunt beslissen of u wilt deelnemen.

Wat vraag ik van u?

Ik wil via dit interview meer te weten komen over uw kijk op uw werk en de rol die het speelt in uw leven. Uit gegevens van het UWV en CBS blijkt dat werken in de schoonmaaksector vaak onzeker is door lage lonen, flexibele contracten en onzekere uren. Ik graag weten hoe schoonmakers dit zelf ervaren en of werk de grootste onzekere factor in hun leven is, of dat er ook andere zorgen zijn. Daarom ben ik benieuwd naar uw ervaring.

Interviewinformatie

- **Duur:** Ongeveer 45-60 minuten
- **Geluidsoptname:** Ik vraag uw toestemming om het interview op te nemen. Dit helpt mij bij de analyse van de data.
- **Vrijwilligheid:** Uw deelname is vrijwillig en u kunt op elk moment stoppen zonder uitleg of negatieve gevolgen. U hoeft geen vragen te beantwoorden die u niet wilt beantwoorden.
- **Anonimiteit:** Uw gegevens worden geanonimiseerd, alle kenmerken die naar u te herleiden zijn zoals naam, woonplaats, werkgever, leeftijd worden verwijderd uit de transcripten. en niet gedeeld, zodat ze anoniem blijven.
- **Opslag data:** De opname en het transcript (uitgetypt interview) worden veilig opgeslagen op een beveiligde omgeving van de Rijksuniversiteit Groningen. Alleen mijn afstudeerbegeleider, Rudi Wielers, en ik hebben toegang tot de data. Na mijn afstuderen worden de data verwijderd.

Wilt u stoppen?

Dat mag altijd. Uw gegevens worden dan verwijderd, tenzij ik al ben begonnen met de data-analyse; dan gebruik ik alleen de al verzamelde data. Neem dan binnen 14 dagen na het interview contact met mij op als u niet meer wilt deelnemen aan het onderzoek.

Vragen of opmerkingen?

Neem dan gerust contact met mij, Marleen Bosch, op via m.f.bosch@student.rug.nl

Belangrijk om te weten: Door deel te nemen aan dit onderzoek, gaat u akkoord met bovenstaande voorwaarden. Als u mee wilt doen, teken dan dit toestemmingsformulier.

Akkoord met deelname aan onderzoek:

Handtekening deelnemer:

Ik houd mij aan de afspraken zoals die hierboven staan omschreven

Naam: Marleen Bosch

Handtekening:

Bijlage 3: Oproep voor deelname aan onderzoek: Schoonmakers Gezocht!

Onderzoek naar bestaanszekerheid onder schoonmakers

Bent u werkzaam in de schoonmaaksector? Wilt u uw ervaringen en gedachten delen over uw werk en de rol daarvan in uw leven? Doe dan mee aan mijn onderzoek!

Waar gaat het onderzoek over?

Schoonmaakwerk is vaak relatief onzeker: flexibele contracten, lage lonen, onzekere uren enz.

Betekent dit dan ook automatisch dat schoonmakers bestaansonzekerheid ervaren? Ik wil graag weten of schoonmakers zich bestaansonzeker voelen en welke rol hun werk in hun leven speelt.

Wat houdt deelname in?

- Een interview van ongeveer 45 tot 60 minuten op een locatie die voor u prettig is;
- Het interview zal gaan over uw ervaringen;

Waarom meedoen?

- Uw stem en ervaringen zijn belangrijk en kunnen bijdragen aan een beter begrip en beleid;
- U helpt mij inzicht te krijgen in de uitdagingen en oplossingen die schoonmakers tegenkomen;

Uw deelname is volledig anoniem en alle informatie wordt vertrouwelijk behandeld.

Interesse om mee te doen?

Stuur dan een appje naar mij: Marleen Bosch, student sociologie via: 0643478294. Ook als je vragen hebt hoor ik het graag! Ik waardeer je deelname enorm!

Bijlage 4: Informed consent Geïnformeerde Toestemming

*“Veeg je zorgen weg? Bestaansonzekerheid onder schoonmakers en de rol van werk daarin?”
SOMA08A*

Wat vraag ik van u?

Ik wil via dit interview meer te weten komen over uw kijk op uw werk en de rol die het speelt in uw leven. Uit gegevens van het UWV en CBS blijkt dat werken in de schoonmaaksector vaak onzeker is door lage lonen, flexibele contracten en onzekere uren. Ik graag weten hoe schoonmakers dit zelf ervaren en of werk de grootste onzekere factor in hun leven is, of dat er ook andere zorgen zijn. Daarom ben ik benieuwd naar uw ervaring. Ik vraag 45-60 minuten van uw tijd om hier met mij over in gesprek te gaan.

- Ik begrijp waar het onderzoek over gaat, wat er van me gevraagd wordt en hoe er met mijn gegevens wordt omgegaan en wat mijn rechten als deelnemer zijn.
- Ik begrijp dat deelname aan het onderzoek vrijwillig is. Ik kies er zelf voor om mee te doen. Ik kan op elk moment stoppen met meedoen. Als ik stop, hoef ik niet uit te leggen waarom. Stoppen zal geen negatieve gevolgen voor mij hebben.
- Ik geef hieronder aan waar ik toestemming voor geef.

Toestemming voor deelname aan het onderzoek:

- Ja, ik geef toestemming voor deelname.
 Nee, ik geef geen toestemming voor deelname

Toestemming voor het maken van audio/video-opnames tijdens het onderzoek:

- Ja, ik geef toestemming voor het maken van een audio-opname van mij als deelnemer.
 Nee, ik geef geen toestemming voor het maken van audio-opnames van mij.

Toestemming voor de verwerking van mijn persoonsgegevens:

- Ja, ik geef toestemming voor de verwerking van mijn persoonsgegevens zoals vermeld in de onderzoeksinformatie. Ik weet dat ik tot 14 dagen na het interview kan vragen om mijn gegevens te laten verwijderen. Ook als ik besluit om te stoppen met deelname, kan ik hierom vragen.
 Nee, ik geef geen toestemming voor de verwerking van mijn persoonsgegevens.

Toestemming voor het gebruik van citaten:

- Ja, ik geef toestemming om geanonimiseerde citaten te gebruiken.
 Nee, ik geef geen toestemming om geanonimiseerde citaten te gebruiken.

Akkoord met bovenstaande

Datum:

Naam deelnemer:

Handtekening deelnemer:

Onderzoeker verklaart dat de deelnemer uitvoerig over het onderzoek is geïnformeerd. Onderzoeker houdt zich aan de afspraken zoals die hierboven staan omschreven.

Datum:

Naam: Marleen Bosch

Handtekening:

U heeft recht op een kopie van dit toestemmingsformulier

Bijlage 5: Codeboek

Thema	Code	Inductief / Deductief	Omschrijving	Voorbeelden uit interviews
Stabiliteit werk	Contractvorm / contractduur	Deductief	De aard en duur van het arbeidscontract van de respondent, zoals vast, tijdelijk of uitzendcontract.	<i>P 1: Ik heb gewerkt bij [Werkgever], dus bijna 32 jaar heb ik het kantoor schoongemaakt.</i>
	Arbeidsomvang	Deductief	Het aantal uren dat een respondent per week werkt, en of dit consistent of variabel is.	<i>P 5: Maar ze denken dat wij als schoonmakers paar uurtjes werken en dan voor de echte parttimers is geld dat wel, maar ik ben meer dan fulltime, wan ik heb 43,5 uur op papier.</i>
	Ervaren zekerheid of onzekerheid in het werk	Deductief	De mate waarin iemand er zeker van is een baan te hebben voor de lange termijn.	<i>P 6: Op een gegeven moment dacht ik gewoon van ik wil graag weer voor een werkgever werken.</i>
	Rol van werk in het leven	Deductief	Hoe belangrijk en betekenisvol het werk is in het leven van de respondent.	<i>P 11: Voor mij is belangrijk dat ik werken beetje geld verdienen met vakantie gaan, beetje andere mensen helpen als familie. Is voor mijn plezier. Ik vind het leuk, niet alleen maar thuis zitten. Paar uur werken, dat is goed. Kan jij praten met mensen ja, veel leren.</i>
	Aanbestedingen	Inductief	De invloed van aanbestedingen en contractwisselingen op de werkzekerheid en arbeidsvoorwaarden van respondenten.	<i>P 12: Ja ik weet niet precies hoe ze, maar volgens mij zijn ze wel verplicht je over te nemen.</i>
	Werktevredenheid			<i>P 4: Ja, ik vind mijn werk prima, omdat ik hou van deze werk.</i>
Werk-privé balans	Sociale contacten collega's	Inductief	De rol van sociale contacten van collega's op het werk in het leven van de respondent.	<i>P 9: Mag er graag heen gaan, sociale contacten is belangrijk.</i>
	Invloed op werktijden	Inductief	In hoeverre heeft respondent invloed op het eigen rooster; de mogelijkheid om werktijden of werkdagen aan te passen	<i>P 1: Dan begon ik al wel achter en dan of ergens boven of waar ook en dan denk ik dat ik in 3 keer in de week meestal. En ik ging ook wel eens een hele middag, dan ging ik buiten alle ramen wassen. Maar ik was heel vrij.</i>

				<i>Ik bedoel niemand zei van je moet of je moet dat.</i>
	Werk-privé balans	Inductief	Hoe werk in het dagelijks leven past, vooral in combinatie met zorg voor een gezin en/of mantelzorg.	<i>P 8: Ik heb gesolliciteerd op een invalbaantje, want ik had toen twee kleine kinderen. De jongste was denk, een half jaar. Mijn man zat in de ploeg, dus dat dat kon wel thuis regelen met oppas en alles.</i>
Stabiliteit inkomen	Hoogte inkomen	Deductief	Kan de respondent met het huidige inkomen voorzien in zijn/haar eigen levensbehoeften?	<i>P 3: Ik werk al zo lang, dus dan heb je op een gegeven moment heb je best wel een leuk loon, want iedereen denkt de schoonmaak, dat is onderbetaald en ondergewaardeerd maar ik vind het loon eigenlijk nog wel meevallen, dus ik ben er wel content mee.</i>
	Zorgen over inkomen	Deductief	De mate van bezorgdheid over het inkomen, zoals de mogelijkheid om rekening te betalen en rond te komen.	<i>P 10: Mijn baan is eigenlijk voor de extra's, maar in de inflatietijd is dus gebleken van nou ja extra's, nee, er ging ook wel wat naar de huishoudpot.</i>
	Inkomen van partner	Deductief	Het inkomen van een partner en hoe dit bijdraagt aan de financiële stabiliteit van het huishouden.	<i>P 9: En mijn man had wel een goed inkomen, dus het hoefde niet en het is ook goed geweest voor de kinderen.</i>
Stabiliteit gezondheid	Status van gezondheid	Deductief	De algemene gezondheidstoestand van de respondent.	<i>P 3: Ik heb ook last van artrose. Ik heb er nog geen pijn aan, maar wel als ik echt heel veel loop, dan heb ik nu zo geen last, maar 's avonds als ik zit dan dan kan ik daar wel last van hebben.</i>
	Invloed van werk op gezondheid	Deductief	Hoe beïnvloedt het werk de fysieke en mentale gezondheid van de respondent.	<i>P 2: Nou ik ben 's morgens vroeg gewoon heel moe van wat altijd en nou ik kom thuis ben ik gewoon aan het einde van de middag val ik altijd in slaap op de bank, zeg maar, en 's avonds ik ga al niet later dan 10 uur naar bed.</i>
	Beleving van het werk als fysiek zwaar	Inductief	Het werk ervaren als fysiek zwaar.	<i>P 7: Het is ook best wel zwaar werk dus wat dat betreft.</i>

	Vermoeidheid	Inductief	De mate van vermoeidheid die de werknemer ervaart als gevolg van hun werk.	<i>P 12: Ja soms wel soms dan ja, als je dan toch ook thuis komt ben je gewoon op. Dan kan je thuis niet zoveel meer.</i>
	Gezondheid van invloed op werk	Deductief	De relatie tussen de gezondheid van de werknemer en hun vermogen om te werken.	<i>P 6: Ja kijk, ik ben natuurlijk niet meer de jongste, ik ben al 51, dus ik moet toch wel een beetje kijken van ja, wat kan ik nog lang volhouden. Dit is heel goed te doen.</i>
	Beschikbaarheid en betaalbaarheid van gezondheidszorg	Deductief	Toegang tot betaalbare en geschikte gezondheidszorg voor respondenten.	<i>P 7: Ja wel goed dat wel daar kun je zonder via gewoon zo zelf afspraak maken en dan dus dat is wel handig. Ik hoop niet dat ik 27 behandelingen nodig heb.</i>
	Zorgen over gezondheid	Inductief	De mate van bezorgdheid over de eigen gezondheid en de impact hiervan op het werk.	<i>P 9: Ik wil graag werken, mijn gezondheid. Dat is toch wel het belangrijkste en dat is wel even binnengekomen natuurlijk. En mijn man was altijd ziek met allerlei kankers en dan krijg je het zelf in een keer.</i>
Gezondheid geliefden	Zorgen om gezondheid van geliefden	Inductief	De bezorgdheid over de gezondheid van geliefden.	<i>P 7: Ik moet dat zelf ondervinden en ik ik zou het toch echt niet willen dat hij weer bats valt en dat hij weer wat, nee nee.</i>
	Mantelzorg	Inductief	De zorg die werknemers verlenen aan geliefden, en ho dit hun werk dagelijks leven beïnvloedt.	<i>P 1: Nou, later werd mijn vader ziek en ik heb mooi voor hun kunnen zorgen en van alles kunnen doen.</i>
Stabiliteit huisvesting	Huidige woonsituatie	Deductief	De huidige woonomstandigheden van de werknemer, zoals het type woning en de woonsituatie.	<i>P 10: We hebben een vrijstaande woning, kleintje, en we zitten mooi met zijn tweetjes en het is prima.</i>
	Lange termijn beschikbaar	Deductief	De mate van zekerheid over de beschikbaarheid van de huidige woonruimte op de lange termijn.	<i>P 2: Ja ook wel stabiel. Wij doen dit al 4 jaar dus ja.</i>
	Zorgen over huisvesting	Deductief		<i>P 11: Ja, als blijf goed met mijn knie misschien blijf daar zeg maar tot 70 jaar. Ik kan daar blijven na 70 jaar. Als lever nog goed gaat.</i>

Levenstevredenheid	Mate van tevredenheid over het leven.	Deductief	De tevredenheid met het leven, al dan niet de wens om dingen te veranderen in hun leven. Het niet ervaren van zorgen.	<i>P 10: Ik heb eigenlijk wel een goed leven.</i>
Overige zorgen		Deductief	Zijn er op andere vlakken dan werk, inkomen, gezondheid en huisvesting zorgen waarvan respondent wakker ligt.	<i>P 6: Als je kinderen hebt, maak je je soms wel eens druk van wat het gaat worden.</i>